

Tutkintavankien varmuusosastositus - Tarve ja mahdollisuus

Mika Korhonen, Eemeli Shemeikka, Ida Valkonen

2024 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Tutkintavankien varmuusosastosijoitus- Tarve ja mahdollisuus

Mika Korhonen, Eemeli Shemeikka,
Ida Valkonen
Sosionomi, Rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
5/2024

Mika Korhonen, Eemeli Shemeikka, Ida Valkonen

Tutkintavankien varmuusosastosijoitus- Tarve ja mahdollisuus

Vuosi

2024

Sivumäärä

64

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, Rikosseuraamuslaitoksen alaisuudessa työskentelevien, virkamiesten näkemyksiä tutkintavankien varmuusosasto sijoittamisen mahdollisuuden tarpeesta. Varmuusosastolla tarkoitetaan muusta vankilasta eristettyä osastoa, jonne sijoittamisen tarkoituksena on estää rikollisen toiminnan jatkaminen vankilasta käsin. Tutkintavankien sijoittaminen varmuusosastolle ei ole mahdollista. Vankeusvanki sen sijaan voidaan tarvittaessa sijoittaa varmuusosastolle vankeuslain 5 luvun 9 § mukaisen virkamiehen päätöksellä. Opinnäytetyömme tilaajana toimivat Jokelan vankila sekä Riihimäen vankila.

Tietoperusta koostuu käsitteiden määrittelystä, lainsäädännön ja hallituksen esityksien käsittelystä, kriminologisista näkökulmista, työturvallisuudesta ja työssä jaksamisesta sekä nykytilanteen ja aikaisempien tutkimusten sekä katsausten kuvaamisesta.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jonka aineisto kerättiin suorittamalla teemahaastatteluita kahdeksalle Rikosseuraamuslaitoksen alaisuudessa työskentelevälle virkamiehelle. Aineiston käsittelyssä analyysimenetelmänä hyödynnettiin teemoittelua.

Tutkimustuloksista saatiin selville, että tarve tutkintavankien varmuusosasto sijoittamisen mahdollisuudelle on suuri ja sijoittamisella nähdään olevan merkittäviä vaikutuksia. Tutkintavankien varmuusosasto sijoittamisen mahdollisuudella nähtäisiin olevan vaikutuksia tutkintavangin yhteydenpitorajoitusten toteutumisen takaamiseen, rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseen vankilassa ollessa sekä vankilaturvallisuuden parantamiseen.

Mika Korhonen, Eemeli Shemeikka, Ida Valkonen

The Placement of a Remand Prisoner in a High-Security Ward: Needs and Possibilities

Year

2024

Pages

64

The objective of this Bachelor's thesis was to examine the thoughts of officials who work under the Prison and Probation service regarding the need of the possibility to place remand prisoners in high-security ward. High-security ward is a ward which is isolated from the other prison and the purpose of the prisoners' placement in the ward is to prevent the continuity of criminal behavior leave out. The placement of the remand prisoners is not possible in the high-security ward. Sentenced prisoners can be placed in a high-security ward, if necessary, under the authority granted by the official mentioned in Chapter 5, Section 5 of the Imprisonment Act. The commissioners of the thesis were Jokela prison and Riihimäki prison.

The theoretical background is based on definitions of concepts, legislation, going through the government proposals, criminological perspectives, occupational safety, coping at work and portraying the current situation, earlier studies and reviews.

This Bachelor's thesis was carried out as a qualitative study, the material of which was collected by conducting thematic interviews with eight officials who work under the Prison and Probation service. In processing of the material, thematic analysis was used as an analysis method.

The results indicate that the need of the possibility to place a remand prisoner in the high-security ward is enormous and the placement is seen to have major effects. The effects on the possibility to place remand prisoners in high-security ward is seen to guarantee the implementation of communication restrictions, preventing the continuity of criminal behavior while being in prison and improving prison security.

Keywords: Pre-trial detention, a remand prisoner, high-security ward, legislation, Prison and Probation service

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Toimintaympäristö	7
2.1	Rikosseuraamuslaitos	7
2.2	Jokelan vankila	10
2.3	Riihimäen vankila	11
3	Tietoperusta	13
3.1	Käsitteet.....	13
3.1.1	Varmuusosasto	13
3.1.2	Tutkintavankeus	14
3.2	Nykyinen tilanne ja aikaisemmat tutkimukset sekä katsaukset	16
3.3	Lainsäädäntö ja hallituksen esitykset	17
3.4	Varmuusosastosijoittaminen muissa pohjoismaissa	18
3.5	Kriminologiset näkökulmat	19
3.6	Työturvallisuus ja työssä jaksaminen.....	20
4	Opinnäytetyön toteutus ja tutkimusasetelma.....	22
4.1	Tavoitteet ja tarkoitus	22
4.2	Tutkimuksen toteutus	23
4.3	Teemahaastattelu.....	24
4.4	Aineiston analyysi	25
4.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	28
5	Tulokset	31
5.1	Tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen tarve	31
5.2	Tutkintavankien varmuusosaston kehittäminen	33
5.3	Ristiriidat käyttäytymisen ja vankistatuksen luoman esteen välillä	36
5.4	Tutkintavankeuden tarkoituksen turvaaminen.....	37
5.5	Varmuusosastosijoittamisen vaikutukset	39
5.6	Hallituksen esitys lakimuutoksesta koskien tutkintavankien varmuusosastosijoittamista	41
6	Johtopäätökset	43
7	Pohdinta	48
7.1	Jatkotutkimusaiheet	51
	Lähteet.....	52
	Kuvat	58
	Liitteet	60

1 Johdanto

Valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi tutkia tutkintavankien varmuusosastolle sijoittamisen tarpeellisuutta sekä siihen liittyvää ongelmallisuutta lain näkökulmasta. Pitkään aihetta pohdittuamme päädyimme valitsemaan juuri kyseisen aiheen, koska se on ajankohtainen sekä keskustelua herättävä aihe työskennellessämme tutkintavankilassa. Törmäämme usein työskentelykentällämme sellaisiin tilanteisiin, joissa tutkintavanki on sijoitettuna aivan tavalliselle vankilan asuinosaan, josta hän vankeusvanki- statuksen saatuaan siirtyy toiseen suljettuun laitokseen ja siellä nimenomaan varmuusosastolle. Ilmiö herättää kysymyksen siitä, miten sama ihminen voi olla sijoitettuna tutkintavankeuden aikana niin sanotusti normaalille osastolle, mutta siirtyessään toiseen vankilaan hänet sijoitetaan varmuusosastolle. Tutkintavankeuden aikana ei siis ole samankaltaisia mahdollisuuksia sijoittaa vankeja varmuusosastoille kuin mitä varsinaisen rangaistuksen täytäntöönpanoa suorittavien vankien kohdalla on.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia tutkintavankien varmuusosastosijoittelun tarpeellisuutta. Pidetäänkö sitä keinona, jolla pystyttäisiin lisäämään vankien sekä henkilökunnan turvallisuutta tutkintavankiloissa ja siihen liittyvää lainsäädännöllistä problematiikkaa. Tutkintavankien varmuusosastosijoittelua tutkiessa pyrkimyksenämme on selvittää, mitä erilaisia hyötyjä sekä haittoja tutkintavankien varmuusosastosijoittelulla voisi mahdollisesti olla, minkälaisilla edellytyksillä tutkintavankeja voitaisiin sijoittaa varmuusosastoille sekä varmuusosastolle sijoittamisen mahdollisuuden vaikutusta turvallisuuteen. Lainsäädännön näkökulmasta tarkoituksenamme on selvittää, miten tällä hetkellä voimassa oleva laki estää tutkintavankein sijoittamisen varmuusosastoille sekä minkälaisilla lakimuutoksilla tutkintavankien sijoittaminen varmuusosastoille voitaisiin tarvittaessa mahdollistaa.

Toteutimme opinnäytetyömme laadullisen tutkimuksen menetelmin. Sen tavoitteena oli kehittää työskentelykenttäämme tutkivalla otteella vastaten siihen tarpeeseen, jota yhä haastavampi ja moniongelmaisempi vankiaines rikosseuraamuslaitokselta vaatii. Tavoitteenamme oli tehdä opinnäytetyöstämme kattava kirjallinen kokonaisuus, jota voitaisiin käyttää tukena pohdittaessa sitä tulisiko tutkintavankien sijoittaminen varmuusosastolle mahdollistaa lakimuutoksien kautta ja tulisiko varmuusosastotoimintaa laajentaa laitoksissa myös tutkintavangeille.

2 Toimintaympäristö

Opinnäytetyömme toimintaympäristönä toimii Rikosseuraamuslaitos sekä sen alaisuudessa toimivat kaksi vankilaa; Jokelan vankila ja Riihimäen vankila. Syynä tilaajien valikoitumiselle oli se, että Jokelan vankila on tutkintavankila ja Riihimäen vankila siitä syystä, että heillä on varmuusosasto yhtenä osastona käytössä sekä pystymme sitä kautta saamaan tietoa kyseisten osastojen erilaisista toimintatavoista ja käytänteistä.

2.1 Rikosseuraamuslaitos

Rikosseuraamuslaitos on valtakunnallisesti toimiva, oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluva virasto, jonka perustehtävänä on vastata turvallisesti ja lainmukaisesti tutkintavankeuden toimeenpanosta ja yhdyskuntaseuraamusten sekä vankeusrangaistusten täytäntöönpanosta. Valtakunnallisesti Rikosseuraamuslaitoksen alaisuudessa työskentelee 2600 alan asiantuntijaa taaten turvallisen ja lainmukaisen täytäntöönpanon tavoitellen tuomittujen riskin vähenemistä syyllistyä uusiin rikoksiin. (Rikosseuraamuslaitos 2023a.) Rikosseuraamuslaitos on organisaatio, joka muodostuu neljästä eri vastuualueesta. Vastuualueita ovat kehittäminen ja ohjaus, asiakasprosessit, hallinto- ja tukipalvelut sekä operatiivinen toiminta. (Rikosseuraamuslaitos 2023b.)

Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on suomalaisessa yhteiskunnassa tärkeinä pidettyjen arvojen mukaisesti huolehtia omalta osaltaan yhteiskunnan turvallisuudesta ylläpitämällä laillista ja turvallista täytäntöönpanojärjestelmää, jossa sen asiakkaat suorittavat seuraamuksiaan samalla vaikuttaen uusintarikollisuuden vähenemiseen ja sellaisen syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen, joka ylläpitää rikollisuutta. Rikosseuraamuslaitoksen arvot ovat turvallisuus, usko ihmisen mahdollisuuksiin muuttua ja kasvaa, oikeudenmukaisuus sekä ihmisarvon kunnioittaminen. Arvoihin sitoutuminen merkitsee Rikosseuraamuslaitoksen alaisuudessa työskenteleville virkamiehille sitä, että tuomittuja kohdellaan tasavertaisesti, inhimillisesti ja asiallisesti, noudatetaan oikeutta sekä kohtuutta ja kaikki toiminta on lainmukaista, ihmis- ja perusoikeudet turvataan sekä täytäntöönpanon toteuttamista, sillä tavoin, että se tukee mahdollisimman tehokkaasti tuomitun yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä kannustaa häntä tavoittelemaan rikoksetonta elämää. (Rikosseuraamuslaitos 2024a.)

Rikosseuraamuslaitos on asettanut vuosille 2024-2027 viisi strategista tavoitetta toteuttaakseen omaa ydintehtäväänsä osana yhteiskunnan palvelujärjestelmää. Strategiset tavoitteet seuraaville vuosille ovat:

- Vahvistaa asiakkaiden valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan
- Toiminnan perustana on turvallisuus, yhdenvertaisuus sekä oikeudenmukaisuus

- Laadukkaan asiakastyön toteuttaminen ja vankeusaikaisen rikollisuuden torjuminen yhteistyökumppaneiden kanssa
- Työhyvinvoinnin ja työturvallisuuden etusijalle laittava haluttu sekä vakaa työpaikka
- Toiminnan, osaamisen ja rakenteiden kehittämistä ohjaavat tulevaisuuden tarpeet

(Rikosseuraamuslaitos 2024a.)

Rikosseuraamuslaitoksella on neljä eri vastuualuetta. Kehittämisen ja ohjauksen vastuualue jakautuu neljään eri yksikköön, jotka ovat strategiayksikkö, kehitys ja laatu -yksikkö, oikeusyksikkö sekä rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Strategiayksikön päätehtävänä on huolehtia vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden arvioinnista, Rikosseuraamuslaitoksen strategiatyöstä, tulos- ja toiminnan ohjauksesta sekä siihen liittyvästä resurssisuunnittelusta ja -ohjauksesta. Kehitys ja laatu -yksikön päätehtävänä on laatutyön sekä vaikuttavien palveluiden ja palveluprosessien kokonaisuuksien kehittäminen, koordinoiminen sekä seuraaminen Rikosseuraamuslaitoksessa. Lisäksi tehtävänä on kehittää ja seurata asiakkaiden palveluihin liittyvän sidosryhmäyhteistyön edellytyksiä ja rakenteita, asiakastyön menetelmiä sekä asiakastyön ohjausta. Oikeusyksikön päätehtävänä on asiakkaiden oikeuksiin ja kohteluun kohdistuva laillisuusvalvonta, normiohjaus, oikeudellinen neuvonta sekä säädöskoordinointi. Viimeisimpänä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen päätehtävänä on toteuttaa Rikosseuraamusalan tutkintokoulutusta ja sen lisäksi järjestää alan ammattitaitoa täydentävää, ylläpitävää sekä lisäävää koulutusta. Koulutuskeskuksen tehtävänä on myös tuottaa kriminologisen kirjaston palvelut. (Rikosseuraamuslaitos 2024b.)

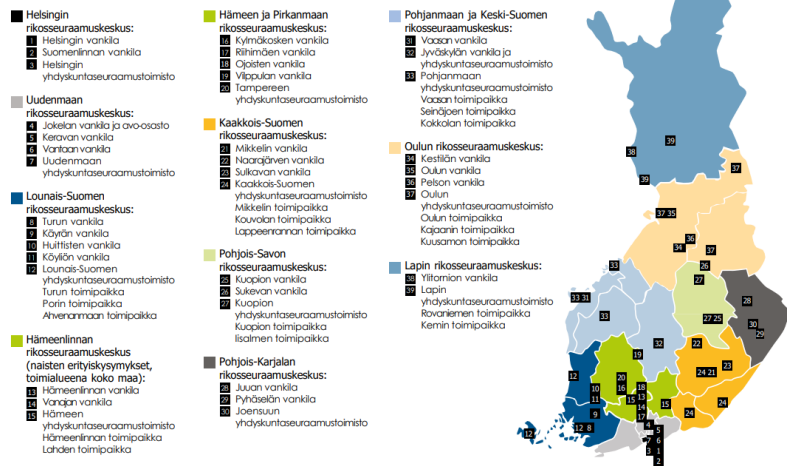
Asiakasprosessien vastuualueeseen kuuluu asiakasarviointiyksikkö sekä täytäntöönpanoyksikkö. Täytäntöönpanoyksikön päätehtävänä on tutkintavankeuden hallinnollisen toimeenpanon lisäksi vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen muodollinen täytäntöönpano sekä muiden täytäntöönpanon ja kansainvälisen täytäntöönpanon tehtävien toteuttaminen. Asiakasarviointikeskuksen päätehtävänä on toteuttaa arviointityötä, vankisijoittelua sekä vankisiirtoja. Asiakasarviointiyksikkö vastaa myös rangaistusaajan suunnittelusta, verkostotyöstä sekä arvioivan ja suunnitelmallisen asiakasprosessin kehittämisestä ja koordinoimisesta. (Rikosseuraamuslaitos 2024b.)

Hallinnon ja tukipalveluiden vastuualueeseen kuuluu toimitila- ja turvatekniikkayksikkö, talousyksikkö, henkilöstöyksikkö sekä tietopalveluyksikkö. Toimitila- ja turvatekniikkayksikön päätehtävinä ovat Rikosseuraamuslaitoksen strategian mukaisen toimitila- ja turvatekniikkasuunnitelman valmistelu ja toimeenpaneminen, tele- ja turvatekniikan käytön suunnittelu ja kehittäminen sekä erilaisten toimitiloihin ja turvajärjestelmiin liittyvien sopimusten hallinta sekä teknisten laitteiden hankinta. (Rikosseuraamuslaitos 2024b.)

Operatiivisen toiminnan vastualueeseen kuuluu operatiivisen johtamisen yksikkö sekä operatiivisen toiminnan ohjausyksikkö. Operatiivisen johtamisen yksikön päätehtäviä ovat organisaation tuloksellisuuden ja taloudellisuuden ohjaaminen sekä seuranta, turvallisuuslinjausten laatimiseen osallistuminen, turvallisuustyön johtaminen, varautumisen kehittäminen ja koordinaointi sekä työvuoro- ja resurssisuunnittelun toteuttaminen. Operatiivisen toiminnan ohjausyksikön päätehtäviä ovat asiakastyön turvallisuuden ohjaaminen ja koordinaointi rikosseuraamuskeskusten eri yksiköissä sekä rikostorjuntaan, tiedonhankintaan ja sähköiseen valvontaan liittyvien tehtävien toteuttaminen. Ohjausyksikön tehtävänä on myös ohjata vankien parissa tehtävää asiakastyötä sekä vastuuvirkamiesten lähityötä ja niiden kehittämiseen yhteistyössä kehitys ja laatu -yksikön kanssa. (Rikosseuraamuslaitos 2024b.)

Syyskuussa 2022 Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistuksen, RISE 2.0, yhteydessä luotiin uudet rikosseuraamuskeskukset, jotka muodostavat yhdessä Rikosseuraamuslaitoksen organisaation. Uudistuksen tavoitteena oli parantaa Rikosseuraamuslaitoksen toimeenpanokykyä ja valmiutta toteuttaa omaa strategiaansa, jolloin kyky edistää ja hyödyntää osaamista sekä taloudellisuus ja vaikuttavuus paranevat. Organisaatiouudistuksen myötä perustettiin 11 rikosseuraamuskeskusta. (Rikosseuraamuslaitos 2022a.)

Rikosseuraamuskeskukset ja yksiköt

Kuva 1: Rikosseuraamuskeskukset ja yksiköt

2.2 Jokelan vankila

Tuusulan kunnassa sijaitseva Jokelan vankila pitää sisällään 84-paikkaisen suljetun laitoksen sekä muurien ulkopuolella 40-paikkaisen avovankilaosaston. Jokelan suljetun vankilan pääasiallinen tarkoitus on toimia yhtenä Etelä-Suomen alueen tutkintavankilana Vantaan vankilan kanssa, jotka toimivat osana Uudenmaan rikosseuraamuskeskusta. Jokelan vankilaan sijoitetaan pääasiassa tutkintavankeja, mutta vankilaan voidaan tarvittaessa sijoittaa myös vankeus-, sekä sakkovankeja. Jokelan vankilassa työskentelee, pääasiassa valvonnan tehtävissä, noin 90 henkilöä. Valvontahenkilökunnan lisäksi Jokelan vankilassa työskentelee työnjohtajia, psykologi, pastori, opinto-ohjaaja, erityisohjaajia, virastosihteereitä sekä sairaanhoitajia. (Rikosseuraamuslaitos 2023d.)

Jokelan vankilalla on merkittävä rooli sen pystyessä tarjoamaan 84 tutkintavankipaikkaa Etelä-Suomen alueella, vastaten tulevaisuuden merkittävästi kasvavaan tarpeeseen. Uudistuksien myötä Uudenmaan rikosseuraamuskeskus tarvitsee todella paljon paikkoja tutkintavangeille ja vaikka Vantaan vankilan 160-paikkainen lisäosa valmistuukin tämänhetkisen tiedon mukaan 2025 alkuvuodesta (STT 2022), on vaikea nähdä sen pelkästään kattavan uudistusten aiheuttaman tarpeen tutkintavankien lisäpaikoille.

Jokelassa yhtenä erityispiirteenä voidaan pitää sen vankiainesta. Jokelan vankilassa vankiyhteisön jäsenistä merkittävä osa on ulkomaalaisia tai ulkomaalaistaustaisia henkilöitä. Ulkomaalaisten sekä ulkomaalaistaustaisten osuuden suuri määrä tällä hetkellä voisi selittyä esimerkiksi erilaisilla katujengeillä sekä ulkomaalaisten järjestäytyneiden rikollisryhmittymien saapumisena Suomeen. Vankilan päivittäiseen toimintaan ulkomaalaisten vankien suuri määrä ei kuitenkaan vaikuta. Kuitenkin heidän yksilölliset sekä esimerkiksi uskontoon liittyvät tarpeet tulee ottaa huomioon. Ulkomaalaisuus ja ulkomaalaistaustaisuus aiheuttaa erilaisia haasteita niin vankien kuin vangin ja henkilökunnan välillä puhekielen sekä kulttuurin osalta. (Kärnä 2024.)

Jokelan vankilassa on myös huomattava määrä sellaisia vankeja, jotka ovat pakkokeinolain nojalla eristettyjä. Pakkokeinolain mukaan esitutkinnan ollessa kesken, tuomioistuin voi rajoittaa tutkintavangin yhteydenpitoa muuhun henkilöön, jos on syytä epäillä, että yhteydenpito vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen (Pakkokeinolaki 4 Luku 2§). Tutkintavankeuden tarkoituksena on turvata rikoksen esitutkinta, tuomioistuinkäsittely ja rangaistuksen täytäntöönpano sekä estää rikollisen toiminnan jatkaminen (Tutkintavankeuslaki 1 Luku 3§). Pakkokeinolain nojalla eristetyille vangeille järjestetään siis sellaiset olosuhteet tutkintavankeudelle, jossa hän ei kohtaa toisia vankeja tai voi olla yhteydessä vankilan ulkopuolisiin henkilöihin niiltä osin, kun yhteydenpitoa on rajoitettu. Usein on sellaisia tilanteita, että tutkintavanki voi olla yhteydessä esitutkinnan aikana ainoastaan asianajajaansa sekä esitutkintaviranomaiseen. Yhteydenpitorajoitukset voivat olla eri laajuisia ja näin ollen kohdistua esimerkiksi ainoastaan tiettyihin vankilan ulko- tai sisäpuolella oleviin henkilöihin. Yhteydenpitorajoitusten kesto riippuu

esitutkinnan sekä tuomioistuinkäsittelyn etenemisestä ja ne voivat kestää pitkiäkin aikoja. Vankilan toiminnan kannalta pakkokeinolain nojalla eristetyt vangit luovat merkittävän vastuun yhteydenpitorajoitusten toteutumisesta. Jokaiselle pakkokeinolain nojalla eristetylle on järjestettävä päivittäiset toiminnot niin, että heidän yhteydenpitorajoituksensa toteutuu, joka työllistää laitoksen virkamiehiä erittäin paljon. Lisäksi yhteydenpitorajoitusten venymiset useiden kuukausien mittaisiksi voivat olla poikkeuksellista aikaa sellaisille vangeille, joille ne ovat määrätty. Joidenkin vankien kohdalla heidän eristämisenä muusta vankiyhteisöstä sekä ulkopuolisista henkilöistä voi vaikuttaa jopa psyykkiseen sekä fyysiseen terveyteen ja näin ollen aiheuttaa merkittäviä ongelmia vankilassaoloaikana. (Kärnä 2024.)

Jokelan vankilassa on myös yksi seksuaalirikoksesta epäillyille tutkintavangeille tarkoitettu osasto. Vankilakulttuurissa seksuaalirikollisuus mielletään tavallisimmin yhdeksi paheksuttavimmaksi rikollisuuden muodoksi. Vankilakulttuurissa seksuaalirikoksia paheksutaan enemmän kuin monia muita rikosnimikkeitä. Seksuaalirikoksesta epäiltyjä tutkintavankeja pyritään pitämään heidän turvallisuutensa vuoksi erillään muusta vankiyhteisöstä, jotka ovat syytettyinä muista rikoksista. (Kärnä 2024.) Apulaisprofessori Minna Ruckentein kertoo Iltalehden tekemässä haastattelussa 2019 pedofiilien ja lapsiin kohdistuneisiin seksuaalirikoksiin syytettyjen olevan vankihierarkian pahnepohjimmaisista (Ilta-Sanomat 2019).

2.3 Riihimäen vankila

Riihimäen vankilassa työskentelee noin 150 henkilöä, joista suurin osa on valvontahenkilökuntaa. Muita työntekijöitä ovat esimerkiksi rikosseuraamusesimiehet, erityisohjaajat, päihdetyöntekijät, opinto-ohjaaja, pastori, sekä apulaisjohtaja ja yksikönpäällikkö, vain muutaman mainitaksemme. Lisäksi rikosseuraamuslaitoksen palkkalistojen ulkopuolelta löytyy esimerkiksi turvalaiteasentajia, erilaisia terapeutteja, laitoshuoltajia, sekä vankilan ruokalassa ja kanttiinissa työskentelevät kokit ja kanttiininhoitajat. (Rikosseuraamuslaitos 2023c.)

Riihimäen vankila on 223 paikkainen suljettu vankila miehille. Riihimäen vankila on korkean turvallisuusluokituksen vankila ja sinne sijoitetaan vain yli kahden vuoden tuomioita suorittavia vankeja. Riihimäen vankila on profiloitunut järjestäytyneen rikollisuuteen kuuluvien- ja vakavista rikoksista tuomittujen vankien täytäntöönpanoon. Riihimäellä sijaitsee toinen Suomen varmuusosastoista, viisi tehostetun valvonnan osastoa, vakavista seksuaalirikoksista tuomittujen osasto sekä tutkintavankiosasto. (Rikosseuraamuslaitos 2023c.)

Riihimäen vankilan vankiaineisto on haastavaa. Vankilaan sijoitetaan pitkäaikaisvankeja, joiden taustoissa on useimmiten järjestäytyneitä rikollisuutta. Järjestäytyneet rikollisuudet luovat omia haasteita ja vaatimuksia turvallisuudelle esimerkiksi osastoinnin, vankituntemuksen ja tiedonhankinnan osalta. Riihimäen korkea turvallisuusluokitus on suunniteltu vastaamaan näihin haasteisiin ja pyrkii koko ajan myös kehittämään sekä ennakkoimaan myös tulevia riskejä ja turvallisempia toimintamalleja. (Halvari 2024.)

Riihimäen vankilaa luonnehditaan kovemman turvaluokituksen vankilaksi, jonne ei päästä, vaan joudutaan. Sijoituspäätös Riihimäen vankilaan tehdään useimmiten sellaisille vangeille, jotka eivät ole pärjänneet avoimemmissa suljetuissa laitoksissa. Vaihtuvuus vankien osalta on Riihimäellä kuitenkin melko vähäistä, sillä vankilaan sijoitellaan ensisijaisesti pitkäaikaisvankeja ja useimmiten sijoituspäätökset ovat melko pitkiä. Vankien erityispiirteitä muiden vankiloiden vankiainekseen verrattaessa, ovat vankilan toimintaakin profiloiva järjestäytynyt rikollisuus ja sen tunnistaminen. Järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuuluvien vankien kohdalla on välttämättömyyttä tehdä erityisratkaisuja osastointiin liittyen. Järjestäytyneisiin rikollisryhmittymiin kytkeytyneitä vankeja varten on vankilan sisälle perustettu alkuvuodesta 2022 tehostetun valvonnan (teva) osastoja, joihin sijoitellaan ensisijaisesti järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuuluvia vankeja, heihin merkittävästi kytköksessä olevia tai muita vankilaturvallisuutta riskeeraavia vankeja. (Halvari 2024.)

Tehostetun valvonnan osastolla pyritään estämään vankilassa tapahtuvien rikosten tekeminen, järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluvien vankien toimesta tapahtuva rekrytoiminen ja painostus muilla osastoilla. Osastoinnilla voidaan vaikuttaa merkittävästi vankilaturvallisuuteen pitämällä järjestäytyneen rikollisuuden henkilöt erillään muusta vankiyhteisöstä, sekä osastomalla sellaiset vangit muille osastoille, joilla voi olla haasteita järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuuluvien henkilöiden kanssa esimerkiksi velkojen takia. (Halvari 2024.)

Riihimäen vankilan turvallisuustaso asettaa myös erityisvaatimuksia henkilökunnan suhteen. Vankilan valvontahenkilökuntaa on koulutettu esimerkiksi tunnistamaan järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyviä viitteitä vankien keskuudessa. Tällä pyritään takaamaan henkilökunnan tiedon ajantasaisuus sekä rikollisjärjestöjen tunnuksat. Koko henkilökunta on veloitettu tarkkailemaan ympäristöään ja ilmoittamaan havainnoista muulle henkilökunnalle. Pienten palasten yhdistely voi tuoda merkittävän kokonaisuuden esille. (Halvari 2024.)

3 Tietoperusta

Tietoperustan kautta pyrimme opinnäytetyössämme syventymään siihen, millaisia muutoksia esimerkiksi lakimuutoksia tarvittaisiin, jotta tutkintavankien sijoittaminen varmuusostastoille olisi käytännössä toteutettavissa. Tarkastelemme tutkintavankeuslakia, vankeuslakia ja pakkokeinolakia sekä näihin liittyviä säädöksiä. Tietoperusta opinnäytetyössä liittyy vahvasti nykyiseen lainsäädäntöön, joka asettaa tutkimuksen kontekstiin auttaen ymmärtämään opinnäytetyön perustaa. Lainsäädännön tarkastelussa kiinnitetään erityistä huomiota lainsäädännön mahdollisiin aukkoihin sekä puutoksiin tutkintavankeuslain osalta.

Lainsäädännön lisäksi opinnäytetyössä tarkastellaan muun muassa kriminologisia tekijöitä, nykytilannetta, työturvallisuutta sekä hallituksen esityksiä, jotka voivat liittyä tutkintavankeuslain muuttamiseen. Hallituksen esitysten avulla voidaan arvioida, miten nykyiset käytännöt ja suositukset täyttävät tai eivät täytä asetettuja tarpeita. Hallituksen esitykset tarjoavat tietoa uusista lakialoitteista sekä muutoksista lainsäädäntöön. Hallituksen esityksistä saa myös yleensä taustatietoa sekä perusteluja lainsäädännön muutoksille, jotka luonnollisesti auttavat ymmärtämään muutoksia sekä tarpeita muutoksille. (Oikeusministeriön julkaisu 2004)

Teoreettisen viitekehyksen avulla pyrimme luomaan yhteyksiä eri osatekijöiden välille, tunnistamaan mahdollisia tutkimusaukkoja ja tarjoamaan syvällisen pohjan ymmärtää tutkintavankien sijoittamisen haasteita kokonaisvaltaisesti. Tämä osa tutkimusta on olennainen voidaksemme tuottaa tietoa ja suosituksia, jotka ovat merkityksellisiä sekä käytännön että teoreettisen tason päätöksenteolle.

3.1 Käsitteet

Tietoperustan aluksi avaamme opinnäytetyömme kannalta tärkeät käsitteet 1. varmuusosasto ja 2. tutkintavankeus, jotka auttavat ymmärtämään opinnäytetyön tutkittavan asian kunnolla. Käsitteiden avaamisen yhteydessä kerrotaan käsitteisiin liittyvää oleellista lainsäädäntöä.

3.1.1 Varmuusosasto

Varmuusosastolla tarkoitetaan muusta vankilasta eristettyä osastoa, jonne sijoittamisesta päättää operatiivisen toiminnan vastuualueen johtaja, vankilan yksikönpäällikön tai asiakasarvioinnin yksikönpäällikön esityksen tai kuulemisen jälkeen (Vankeuslaki 5 luku 9 §). Vankeuslain 5 luvun 5 § mukaisesti varmuusosastolle sijoitetun vangin oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin on tarpeen ja hänen terveydentilaansa on seurattava tarkasti (Vankeuslaki 5 luku 5 §). Sijoittamisen perusteet on ilmoitettava vangille, mikäli ilmoittamisesta ei aiheudu vaaraa muun henkilön turvallisuudelle tai rikoksen selvittämiseksi. (Vankeuslaki 5 luku 7 §.)

Varmuusosasto sijoituksen taustalla on tavoite estää rikollisen toiminnan jatkaminen vankilassa (Paasonen 2021, 50). Vankeuslain 12 luvun 8 § mukaisesti varmuusosastolle sijoitetun vangin

kaikki puhelut voidaan kuunnella sekä tallentaa, se on puhelimen käytön ehto. Varmuusosaston vangin kirjeet sekä muu posti saadaan myös lukea, pois suljettuna kirjeenvaihto valvontaviranomaisten sekä asiamiehen kanssa (Vankeuslaki 12 luku 8 §). Puheluiden sekä muun ulkopuolelle pidettävän yhteydenpidon valvominen varmuusosastolla tuottaa tärkeää tietoa myös esitutkintaviranomaisille. Puheluiden kuuntelu onkin todettu tehokkaaksi keinoksi estää rikosten jatkamista vankilasta käsin. (Paasonen, Vaino & Luomala 2023, 18-49.)

Suomessa varmuusosastoja on kaksi, Riihimäen vankilassa sekä Turun vankilassa. (Paasonen 2021,50). Organisaatiouudistus Rise 2.0 jälkeen varmuusosaston perustamisesta vastaa nykyisin Rikosseuraamuslaitoksen operatiivisen toiminnan vastuualueen johtaja. (EOAK/2330/2023, 22) Ensimmäinen varmuusosasto on perustettu Riihimäen vankilaan vuonna 2007, jonne voitiin sijoittaa korkean turvaluokituksen vankeja ympäri Suomen. (Rikosseuraamuslaitos 2009)

Vankeuslain 5 luvun 6 § mukaisesti varmuusosastolle sijoittaminen edellyttää perustellun syyn epäillä vangin vankeusaikana: 1. syyllistyneen tekijänä tai osallisena rikoslain 50 luvun 1, 2 tai 4 §:n mukaiseen rikokseen, 2. vanki on syyllistynyt rikokseen, josta seuraa vähintään 4 vuotta vankeutta, 3. on karannut tai yrittää karata tai 4. vankia yritetään vapauttaa. Vanki voidaan sijoittaa varmuusosastolle myös vankilan vakavan turvallisuuden vaarantamisen jälkeen tai hänen oman turvallisuutensa takaamiseksi (Vankeuslaki 5 luku 6 §). Rikoslain 50 luvun 1, 2, ja 4 § ovat Huumausainerikos, törkeä huumausainerikos ja huumaus-ainerikoksen edistäminen (Rikoslaki 50 luku). Sijoittamista varmuusosastolle ei saa jatkaa kauemmin kuin on välttämätöntä sekä sijoituksen päätös ja perusteet on uudelleen harkittava enintään kolmen kuukauden välein (Vankeuslaki 5 luku 7 §).

3.1.2 Tutkintavankeus

Tutkintavangilla tarkoitetaan henkilöä, joka on vangittuna vailla lainvoimaista tuomiota. Tutkintavanki on erityisessä asemassa oleva henkilö, jota tulee tutkintavankeuden aikana pitää syyttömänä. Syyttömyysolettama toimii rikoksesta epäillyn henkilön oikeusturvan takeena ja sen mukaisesti rikoksesta epäiltyä tai syytettyä on ennen syyllisyyden laillista toteen näyttämistä pidettävä syyttömänä. Jokaiselle rikoksesta syytetylle on taattava oikeus puolustukseen. (Euroopan ihmisoikeussopimus 6.2 artikla.) Tutkintavankeihin sovelletaan kolmea keskeistä lakia, joita ovat tutkintavankeuslaki, vankeuslaki sekä pakkokeinolaki. Tutkintavankeus on pakkokeino, jolla turvataan esitutkintaa, tuomioistuinkäsittelyä sekä rangaistuksen täytäntöönpanoa (Rikosseuraamuslaitos 2021a). Tarkoituksena on myös estää rikollisen toiminnan jatkaminen (Tutkintavankeuslaki 1 luku 3 §). Tutkintavankeuden aikana yhteydenpitoa voidaan rajoittaa muihin henkilöihin, mikäli on syytä epäillä yhteydenpidon vaarantavan kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen. (Pakkokeinolaki 4 luku 1 §). Yhteydenpidon rajoittaminen koskee puheluita, kirjeitä sekä tapaamisia kaikilla tavoin. Yhteydenpitämistä voidaan rajoittaa myös muihin vankeihin, jolloin vangin kaikki toimet vankilassa tapahtuu yksin.

Tutkintavangin yhteydenpitoa ei voida kuitenkaan rajoittaa automaattisesti kaikkiin henkilöihin eikä enempää kuin välttämätöntä. (Pakkokeinolaki 4 luku 2 §.) Yhteydenpitoa ei voida rajoittaa asianajajaan, julkiseen oikeusavustajaan taikka luvan saaneeseen oikeudenkäyntiavustajaan (Pakkokeinolaki 4 luku 1 § 3 momentti).

Tapahtuneen vakavan rikoksen jälkeen epäilty voidaan pidättää ja siirtää esitutkintaviranomaisen tiloihin. Tutkintavankia voidaan säilyttää poliisin tiloissa enintään seitsemän vuorokautta (Rikosseuraamuslaitos 2023e). Mikäli epäiltyä halutaan pitää kiinni vielä pidempään, tarvitaan käräjäoikeudelta vangitsemispäätös (Rikosseuraamuslaitos 2021a). Mikäli on syytä epäillä, että syytetty pyrkii vaikuttamaan muihin henkilöihin tai hävittämään todisteita voidaan henkilö vangita tutkintavankeuteen sotkemisvaaran vuoksi tapauksissa, kun lievin rangaistus on alle 2 vuotta, ja ankarin vähintään vuosi. (Juntunen, Kurtti, Leikas 2015, 13-15.) Vangitsemispäätöksen jälkeen, tutkintavanki sijoitetaan käräjäoikeutta lähimpään tutkintavankilaan, jossa rangaistuksen täytäntöönpanosta vastaa Rikosseuraamuslaitos (Rikosseuraamuslaitos 2023a). Tutkintavangilla ei ole vankeuslain 8 luvun 2 §:n mukaista osallistumisvelvoitetta, jolla pyritään vahvistamaan vangin valmiuksia rikoksettomaan elämään, ylläpitämään ja parantamaan vangin ammattitaitoa ja osaamista sekä työ- ja toimintakykyä ja tukemalla vangin päihteettömyyttä. Tutkintavangeille tulee kuitenkin mahdollisuuksien mukaan järjestää toimintaa, kuten vankityötä sekä opiskelua. (Vankeuslaki 8 luku 1 §.) Rikoksesta vangittu tutkintavanki on toimitettava viivytyksettä tutkintavankilaan, joka on lähimpänä syyteasiaa käsittelevää tuomioistuinta. Eri-tyisestä syyistä tutkintavanki voidaan sijoittaa muuhunkin tutkintavankilaan kuin lähimpänä olevaan. Avolaitossijoitus ei ole tutkintavangin kohdalla mahdollinen. (Tutkintavankeuslaki 2 luku 1 §.) Miehet ja naiset on sijoitettava eri osastoille. Sukupuolensa toiseksi vaihtanut tutkintavanki sijoitetaan hänen vahvistetun sukupuolensa mukaiselle osastolle, mutta tästä voidaan poiketa, mikäli se on välttämätöntä hänen itsensä tai muun henkilön turvallisuuden takamiseksi. Tutkintavanki tulee sijoittaa eri vankilaan taikka erinäiselle osastolle kuin lainvoimaista tuomiota suorittavat vangit. Kunhan sijoittaminen ei vaaranna tutkintavankeuden tarkoitusta, voidaan muutoksenhakutuomioistuimen päätöstä odottava tutkintavanki sijoittaa samalle osastolle kuin rangaistusta suorittavat vangit. Tutkintavanki, joka on alle 18-vuotias, on pidettävä erillään aikuisista, mikäli hänen etunsa ei vaadi muuta. (Tutkintavankeuslaki 3 luku 1 §.)

Vankien keskinäiseen turvallisuuteen pyritään vaikuttamaan vankien sijoittelulla sekä jatkuvalla arvioinnilla. Yksi merkittävä turvallisuuteen vaikuttava tekijä on järjestäytyneet rikollisuus ja jengirikollisuus. Uhkailu, painostaminen sekä väkivalta muita vankeja kohtaan on lisääntynyt viime vuosien aikana järjestäytyneeseen rikollisryhmiin kuuluvien vankien toimesta. (Paasonen, Vainio & Luomala 2023, 4.) Tutkintavanki voidaan sijoittaa täysin erilleen muista, mikäli se on välttämätöntä, kun esimerkiksi: 1) pyritään estämään muun henkilön henkeä ja terveyttä vakavasti vaarantava toiminta, 2) ilmeisen karkaamis- tai vapauttamisyriksen estämiseksi, 3) päihdyttävän aineen jatkuvan käytön tai rikoslain 50 luvun 1-4 § mukaisen huumausainerikoksen

estämiseksi, tai 4) muun 1-3 kohtaa vastaavan, vankilan järjestystä vakavasti vaarantavan teon estämiseksi (Tutkintavankeuslaki 13 luku 5 §). Tutkintavangin erillään pitämisestä tekee päätöksen vankilan yksikönpäällikkö. (Tutkintavankeuslaki 13 luku 8 §) Erillään pitäminen tarkoittaa käytännössä sitä, että vanki ei ole sosiaalisessa suhteessa muiden vankien kanssa lainkaan erillään pitämisen aikana. Psykiatrian professori Jyrki Korkeilan mukaan ihmisten väliset sosiaaliset kanssakäymiset ovat perustavanlaatuisen tärkeitä aivoille ja mielenterveydelle (Korkeila 2020). Erillään pitämistä ei saa jatkaa pidempään, kun välttämätöntä ja päätös on harkittava uudestaan aina 30 päivän välein. (Tutkintavankeuslaki 13 luku 5 §.)

Järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuuluvia tutkintavankeja sijoitetaan kaikkiin tutkintavankiloihin, jossa laitoksen tehtävänä on selvittää mahdolliset yhteydet rikollisjärjestöihin ja huomioida ne sittemmin vankien sisäisessä asuttamisessa. Jokelan vankilaan sijoitetaan jengirikollisia, missä heidät Holopaisen selvityksen mukaan sijoitetaan useimmiten asuinosaan numero neljä, joka on tarkoitettu toimintoihin osallistumattomille tutkintavangeille. Tällä pyritään rajaamaan jengirikollisten pyrkimystä vaikuttaa muihin tutkintavankeihin. (Holopainen 2021, 45-47.) Kuitenkaan tämä ei luonnollisesti ole aina mahdollista, sillä samasta rikollisjärjestöstä voi olla kiinniotettuna useampi tutkintavanki, joilla voi olla keskinäisiä yhteydenpitorajoituksia. Tällöin järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuuluvia henkilöitä sijoitetaan eri osastoille, koska sijoittaminen ei saa vaarantaa aiemmin mainittua tutkintavankeuden tarkoitusta. (Tutkintavankeuslaki 3 luku 2 §.)

3.2 Nykyinen tilanne ja aikaisemmat tutkimukset sekä katsaukset

Vankilaturvallisuus on keskeinen osa rikosseuraamusjärjestelmää, joka pyrkii ylläpitämään järjestystä ja turvallisuutta vankilaympäristössä. Viimeaikaiset tutkimukset ja arvioinnit ovat osoittaneet, että vankilaturvallisuudessa on ollut merkittäviä haasteita, jotka vaativat huomiota ja toimenpiteitä. Oikeustieteen dosentti Jyri Paasonen kirjoittaa blogissaan (2023) vankilaturvallisuuden heikentyneen muun muassa järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuuluvien vankien sekä katujengeihin kuuluvien vankien määrän nousun vuoksi ja tämän myötä ennustettavissa on huumausainerikollisuuden siirtyminen enenevässä määrin vankilasta käsin johdetuksi. Hänen mukaansa vankiloissa on tällä hetkellä noin 200 järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvaa vankia eikä tämänhetkistä varmuusosastopaikoitusta voida pitää riittävänä. (Paasonen 2023.)

Vuonna 2014 tehdyssä oikeusministeriön lausuntotiivistelmässä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintayksikkö on nostonut esiin ehdotuksen lisätä vankeuslakiin pykälä, jolla voitaisiin sijoittaa myös tutkintavankeja varmuusosastolle. Pykälän puuttumista on kyseenalaistanut myös tutkintavankeja säilövä Turun vankila, joka on myös pitänyt epäloogisena sitä, että tutkintavanki voidaan sijoittaa täysin erilleen muista tutkintavankeuslain 13 luvun 5 § mukaisesti. Edellä mainittujen lisäksi myös Vankilavirkailijan liitto on pitänyt varmuusosastolle sijoittamisen

mahdollisuutta tarpeellisena. (Myllyniemi 2014, 46-47.) Opinnäytetyön valmistumisvuosi on 2024, eikä sijoittaminen varmuusosastolle ole mahdollista tämänhetkisen lainsäädännön puitteissa.

Paasonen vuonna 2021 tekemässä arvioinnissa nousee ilmi laki uudistuksen tarpeesta siten, että varmuusosastosijoitus voitaisiin tehdä jo tutkintavankeuden aikana esimerkiksi järjestäytyneiden rikollisuuden johtohahmojen kohdalla pitkien ja monimutkaisten rikosprosessien vuoksi. Ilman varmuusosastosijoitusta he voivat jatkaa rikollista toimintaa vankilasta käsin, kun he odottavat lainvoimaista tuomiota. (Paasonen 2021, 52). Varmuusosaston tarkoituksena on se, että vankien yhteydenpitoa voidaan valvoa tehokkaasti, mutta ongelmana sijoitukseen on laissa olevat perusteet. Nykyinen lainsäädäntö vaatii konkreettista epäilyä pykälien mukaisista teoista ja laajempia perusteita sijoittamiseen arvioidaan parhaillaan oikeusministeriössä. (Paasonen, Vainio & Luomala 2023, 12.)

Jari-Pekka Holopaisen (2021) tekemässä selvityksessä todetaan, että varmuusosastosijoittaminen tulisi mahdollistaa lakiuudistuksella myös tutkintavankien kohdalla. Holopaisen mukaan osastolle tulisi voida sijoittaa järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluvia johtohenkilöitä, jotta rikolliseen toimintaan voitaisiin puuttua. (Holopainen 2021, 122.)

Henkilökunta kohtaa vankiloissa paljon fyysistä sekä henkistä väkivaltaa Paasonen ja Vainion vuonna 2021 tekemän selvityksen mukaan. Fyysistä väkivaltaa on kokenut 15,7 % pelkästään miesvartijoita tarkasteltaessa ja 22 % kaikista vastaajista on kokenut työssään painostamista, maalittamista tai muuta häirintää. (Paasonen & Vainio 2021, 47-48.) Maalittamisella tarkoitetaan ilmiötä, jossa yksi tai useampi toimija kehottaa muita kohdistamaan tekoja yhtä henkilöä kohden esimerkiksi vihaviesteillä, sähköpostitse tai muutoin. Maalittaminen voi olla esimerkiksi epäsuoraa tai suoraa uhkailua, henkilökohtaisten siviiliasioiden kaivelua tai väkivaltaa. Maalittamisen taustalla voi olla pyrkimys esimerkiksi vaikuttaa päätöksentekoon. (Sisäministeriö 2021.)

3.3 Lainsäädäntö ja hallituksen esitykset

Vuonna 2004 silloinen hallitus jätti eduskunnalle esityksen, jossa ehdotettiin lakiin lisättäväksi mahdollisuus kurinpitorangaistuksen määräämisestä tutkintavangille. 1974 on katsottu, että tutkintavankien tekemät rikokset voitaisiin käsitellä tuomioistuimessa. Esityksessä on painotettu yhdenvertaista kohtelua turvaamistoimenpiteiden osalta vankeusvankien ja tutkintavankien kohdalla. On katsottu, että ei ole perusteltua, etteikö tutkintavankia voida asettaa kurinpitorangaistukseen samasta teosta kuin vankeusvankia. Esityksessä on katsottu järjestelmän olevan selkeämpi sekä oikeudenmukaisempi, mikäli kurinpitorangaistus voitaisiin määrätä myös tutkintavangille. (HE 263/2004.) Lakiuudistus meni läpi ja nykyisin tutkintavangille voidaan määrätä järjestysrikkomuksesta kurinpitorangaistus. (Tutkintavankeuslaki 10 luku 3 §)

Hallituksen esityksen 10/1998 vp tavoitteena on ollut tehostaa huumausainekontrollia vankiloissa. Esityksessä on esitetty lakiin lisättäväksi pykälä, jolla vanki voidaan tarvittaessa eristää muista vangeista varmuusosastolle, mikäli se on tarpeen huumausainerikollisuuden tai muun vakavan rikollisuuden vuoksi. (HE 10/1998 vp, 1-5.) Varmuusosastojen tarvetta on esityksessä perusteltu vankiluvun koostumuksessa tapahtunein muutoksien sekä vankien käytöksen aiheuttaman tarpeen, kuten rikollisen toiminnan jatkamisen vuoksi (HE 263/2004). Hallituksen esityksessä HE 10/1998 vp mainitaan, ettei tutkintavankeja voida sijoittaa varmuusosastolle, mutta tutkintavankeusaikainen toiminta voisi olla peruste sijoittaa varmuusosastolle täytäntöönpano vaiheessa. (HE 10/1998 vp, 25)

Tutkintavankien yhteydenpidon valvominen vankiloissa on koettu haasteelliseksi, sillä puheluita ei voida kuunnella tai tallentaa ilman erillistä turvallisuudesta vastaavan virkamiehen tekemää päätöstä (Tutkintavankeuslaki 8 luku 9 §) ja vankipuhelinjärjestelmän välityksellä on haasteellista todentaa puhelun vastaanottajan henkilöllisyyttä. Ongelmana yhteydenpitorajoituksissa on niiden valvominen vankiloissa, sillä se voi merkittävästi haitata rikostutkintaa ja samalla rikollinen toiminta voi jatkua vankilasta käsin. Eduskunnan puhemiehelle tehdyssä kirjallisessa kysymyksessä vuonna 2022 selviää, että oikeusministeriö on esittänyt ratkaisuksi kieltää vangilta kaikki viestintä, joka kirjallisen kysymyksen mukaisesti voisi nostaa jo ennestään suurta tutkintavankien määrää vankiloissa. (KK 595/2022vp.)

Eduskunnan puhemiehelle laaditussa kirjallisessa kysymyksessä nostetaan esiin myös tärkeä epäkohta siitä, että vankilaviranomaisen tulisi hoitaa tutkintavangin yhteydenpitorajoitusten valvontaa vankilassa ilman poliisin rikostutkintaa sekä yksityiskohtia. Toisekseen pelkkä yhteydenpito kielto ei anna vartijalle lupaa kuunnella vangin puheluita. (KK 595/2022vp.)

Petteri Orpon hallitusohjelmassa painoarvoa on annettu vankilaturvallisuuden parantamiseen sekä uusintarikollisuuden ehkäisemistä pyrkiviin toimiin. Hallitus aikoo käynnistää Rikosseuraamuslaitoksen vankilaverkoston uudistamisen, jotta rangaistuksen täytäntöönpano olisi turvallinen ja kustannustehokas. Hallituksen ohjelmaan on kirjoitettu myös, että huolehditaan vankipaikkojen sekä varmuusosastojen määrä vastaamaan tarvetta. (Valtioneuvosto 2023, 190-191.)

3.4 Varmuusosastosijoittaminen muissa pohjoismaissa

Ruotsissa on varmuusosastoja kolmella paikkakunnalla: Kumlassa, Hallissa ja Saltvikissa (Kriminalvården 2018). Varmuusosastolle voidaan sijoittaa, mikäli on olemassa riski vangin karkaamisesta, vapauttamisesta tai mikäli vangin arvioidaan olevan taipuvainen jatkamaan vakavaa rikollista toimintaa sekä mikäli on erityinen syy olettaa varmuusosastosijoittamisen estävän vakavan rikollisen toiminnan harjoittaminen vankilassa (Fängelselag 2 kap 4 §). Ruotsin tutkintavankeuslaista ei löydy pykälää, jolla tutkintavankeja voitaisiin sijoittaa varmuusosastolle (Häkteslag 2010:611).

Norjassa keskusviraston määräyksen mukaan tutkintavanki voidaan sijoittaa varmuusosastolle, mikäli hän on rangaistuslaitokseen saavuttuaan toistuvasti käyttäytynyt väkivaltaisesti tai uhkaavasti, eivätkä muut turvaamistoimenpiteet ole olleet riittäviä. Norjan lainsäädännön puitteissa varmuusosastosijoittaminen kestää neljä kuukautta ja sitä voidaan jatkaa jaksoissa aina neljä kuukautta lisää, kuitenkin ei pidempään kuin kaksi vuotta. Sijoittamisesta päättää vankilanjohtaja. (HE 10/1998 vp, 1-15.)

3.5 Kriminologiset näkökulmat

Erityisesti kriminologiset näkökulmat ovat keskeisessä roolissa jengirikollisuuden kontekstissa. Kriminologisten näkökulmien tiedostaminen auttaa ymmärtämään paremmin niiden vaikutuksia sijoittamisen tarpeeseen ja rikollisen käyttäytymisen jatkumiseen vankilaolosuhteissa. Vangit voivat jatkaa rikosten tekemistä useista syistä, ja kriminologit ovat tutkineet ilmiötä monista eri näkökulmista. Uusintarikollisuus vankeusaikana on yleistä, sillä noin 48 % tuomituista vangeista palaa takaisin vankilaan ennen kolmea vuotta kestävänsä ensikertalaisuusrajan päättymistä. (Lipasti 2019.)

Pohdittaessa sitä, minkälainen henkilö syyllistyy rikoksiin esimerkiksi vankila aikana, on taustalla usein ajatukset siitä, että ihminen on syntyjään hyvä ja jokin erillinen syy tekee hänestä rikollisen. Tämä on useiden kriminologisten teorioiden taustalla oleva ajatus, mutta kontrolliteorian mukaisesti kuitenkin kaikki ihmiset ovat potentiaalisia rikoksen tekijöitä, mutta heillä, jotka eivät syyllisty rikoksiin on vahva kontrolli, tyypillisesti perhe, koulu tai esimerkiksi uskonnolliset yhteisöt. Myöhemmin on julkaistu rikollisuuden yleisteorioita, jota kutsutaan myös itsekontrolliteoriaksi, jonka mukaan heikko itsekontrolli on keskeinen rikollisuutta yhdistävä tekijä. (Laine 2014, 120.) Gottfredsonin ja Hirschin itsekontrolliteorian mukaan itsekontrolli kehittyy jo varhaislapsuudessa. Heidän mukaansa hyvissä perheissä itsekontrollin säätely kehittyy toisin kuin huonoissa perheissä ja tällöin se voi siirtyä sukupuolelta toiselle ikään kuin opittuna ja se voi näkyä rikollisuutena. Myös biologisista tekijöistä ADHD:n on tutkittu lisäävän heikkoa itsekontrollia. (Laine 2014, 120-125.) Alhainen itsekontrolli on yhteydessä myös vankien uusimisriskiin (Vepsäläinen 2023, 24).

Vankilassa olevilla henkilöillä voi olla vahvat siteet rikollisiin ryhmiin tai perheisiin, joissa rikollisuus on normaalia käyttäytymistä. Näissä ympäristöissä vanki voi kokea paineita jatkaa rikollista toimintaa ylläpitääkseen sosiaalista hyväksyntää ja turvallisuutta. Joillekin vangeille rikollinen toiminta voi olla taloudellisesti houkuttelevaa, erityisesti jos heillä ei ole muita mahdollisuuksia saada elantoa tai jos rikokset liittyvät esimerkiksi huumausainekauppaan tai muuhun taloudellisesti kannattavaan toimintaan. Joillakin vangeilla voi olla persoonallisuuden piirteitä, kuten impulsiivisuutta, aggressiivisuutta tai kyvyttömyyttä pitkäjänteiseen suunnitteluun, jotka voivat altistaa heidät toistuville rikoksille. Jotkut vankilat voivat itsessään toimia kriminogeenisinä ympäristöinä. Tämä tarkoittaa sitä, että ne saattavat vahvistaa rikollista

käyttäytymistä tai olla paikkoja, joissa rikolliset taidot opitaan ja ne siirtyvät helposti vankien kesken. (Rikksentorjuntaneuvosto.)

Janne Vepsäläisen (2023) Helsingin yliopistossa tekemän maisteritutkielman varten kerätyssä aineistossa havaittiin, että neljä prosenttia vangeista oli syyllistynyt rikoksiin vankeusaikana. Rikokset tapahtuivat pääosin vankien poistumislupien aikana tai vankilassa. Nämä rikoksiin syyllistyneet vangit tunnistettiin nuoriksi moninkertaisiksi miesvangeiksi, jotka suorittivat pitkiä tuomioita suljetuissa vankiloissa. He olivat myös usein kohteena vankiloiden sisäisten kurinpitotoimenpiteiden osalta. (Vepsäläinen 2023, 2.) Aineistosta ilmeni, että vankeusaikaista rikollisuutta ja uusintarikollisuutta ennustivat pääosin samankaltaiset taustatekijät. Pidempi vankeusaika kuitenkin lisäsi rikosriskiä vankeusaikana, mutta laski uusimisriskiä vapautumisen jälkeen. Lisäksi huomattiin, että uusintarikollisuutta ennusti jo kaksinkertainen vankeus, kun taas vankeusaikaista rikollisuutta ennusti vasta hyvin korkea vankilakertaisuus. Vankeusaikana rikokseen syyllistyminen ennusti vapautumisen jälkeistä uusimisriskiä myös taustamuuttujien vakiomisen jälkeen. (Vepsäläinen 2023, 2.)

3.6 Työturvallisuus ja työssä jaksaminen

Vuonna 2019 työturvallisuus vankiloissa heikentyi merkittävästi, kun rikollisryhmä United Brotherhood kohdisti vartijoihin hyökkäyksiä niin vankiloissa kuin siviilissäkin. Jengivankien kohdistama väkivalta on vankilavirkailijaliiton mukaan selkeä merkki henkilökunnan painostuksesta. Painostus ja uhkailu osana henkilökunnan toiminnan häirintää kuuluvat keskusrikospoliisi Jussi Oksasen mukaan jengien keinovalikkoon. (Härkönen 2019.)

Työturvallisuuslaki on Suomen lainsäädännön keskeinen osa, joka säätelee työympäristön turvallisuutta ja terveyttä. Sen tarkoituksena on varmistaa työntekijöiden turvallisuus ja terveys kaikissa työolosuhteissa. Lain keskeiset periaatteet ovat ennaltaehkäisy, työolosuhteiden parantaminen sekä työntekijöiden osallistuminen ja vaikuttaminen työturvallisuuteen. (Työturvallisuuslaki 738/2002.)

Työturvallisuuslaki velvoittaa työnantajia huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Tämä sisältää muun muassa riskien arvioinnin, työpaikan turvallisuussuunnitelmien laatimisen sekä riittävien turvallisuusvälineiden ja -järjestelmien käytön. Laki asettaa myös veloitteita työntekijöille, kuten turvallisuusmääräysten noudattamisen ja osallistumisen turvallisuuskoulutuksiin. Työturvallisuuslain noudattamista valvoo työsuojeluviranomainen, joka voi antaa ohjeita ja määräyksiä sekä valvoo, että lainsäädäntöä noudatetaan. Lain rikkomisesta voi seurata seuraamuksia työnantajille ja tarvittaessa myös työntekijöille. (Työturvallisuuslaki 738/2002.)

Työturvallisuuslaki määrittää keskeisimmät vaatimuksen työolosuhteiden turvallisuuteen liittyen. Työturvallisuuslaissa työn vaarojen selvittämisestä ja arvioinnista laki kertoo seuraavaa; ”Työnantajan on työn ja toiminnan luonne huomioon ottaen riittävän järjestelmällisesti selvitettävä ja tunnistettava työstä, työajoista, työtilasta, muusta työympäristöstä ja työolosuhteista aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät sekä, jos niitä ei voida poistaa, arvioitava niiden merkitys työntekijöiden turvallisuudelle ja terveydelle.” Työturvallisuuslaki 738/2002.)

Työpaikkaväkivallalla tarkoitetaan tapahtumaa, jossa työntekijään kohdistetaan sanallista uhkaa tai pahoinpitelyä tai se voi ilmetä fyysisenä väkivaltana, sen uhkana, kiusaamisena tai ahdisteluna. Työpaikkaväkivaltaa voi kohdistua työntekijään niin muiden työntekijöiden tai esimerkiksi asiakkaan tai potilaan puolesta. (Rikoksentorjunta.fi.) Vanginvartijat kuuluvat riskiammatteihin, jossa työssä kohdattu väkivalta, uhkailu sekä häirintä on yleisempää kuin monilla muilla aloilla (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2014, 10). Paasosen, ym. (2023) tutkimuksessa ilmenee, että vankiloissa henkistä väkivaltaa on kokenut jopa 56 % ja fyysistä väkivaltaa 8 % tutkimukseen vastanneista edeltäneen 24 kuukauden aikana. (Paasonen, ym. 2023.)

Väkivaltaisen teon kohteeksi joutuminen on traumaattinen kokemus. Väkivallan ei tarvitse olla fyysistä, vaan henkinen väkivalta vaikuttaa yhtä lailla. Esimerkiksi kaupan alalla työskentelevät, jotka ovat joutuneet ryöstön kohteeksi kertovat tapahtuneen tuoneen vaikeita henkisiä haasteita työhön paluuseen. Traumaattiset kokemukset jättävät aina jälkensä ja traumojen käsittelyprosessi kestää usein pitkään. Tilanteiden kokeminen on silti hyvin yksilökohtaista. Toinen voi ajatella tilanteen olevan mitätön, kun taas toinen voi ajatella sen olevan henkeä ukaava. Trauman vahvuus riippuu myös kokijan suhtautumisesta tilanteeseen, mutta mitä väkivaltaisempi tilanne on, sitä todennäköisemmin tilanteessa osallisena olleet kokevat tarvetta tuelle. (Sundell 2014, 134-135.)

Työnantajan tulee varmistua siitä, että traumaattisen tilanteen jälkihoito tulee tehdyksi. Tämä tarkoittaa esimerkiksi työterveyshuollon kanssa jälkihoidon järjestämisestä sopimista. Työnantajan on myös varmistettava, että työterveyshuollolla on riittävät valmiudet organisoida tarvittava jälkihoito. (Sundell 2014, 136.)

4 Opinnäytetyön toteutus ja tutkimusasetelma

Opinnäytetyön menetelmällisyys perustuu laadulliseen tutkimukseen, joka toteutetaan Rikosseuraamuslaitoksen alaisuudessa työskentelevien ammattilaisten haastatteluiden avulla. Tutkimuksen tavoitteena on saada syvällistä ymmärrystä tutkintavankien sijoittamisen tarpeesta varmuusosastolle.

Seuraavissa kappaleissa pyrimme kuvaamaan opinnäytetyöprosessimme ja suorittamamme kvalitatiivisen tutkimuksen toteutusta, tavoitetta ja tarkoitusta, valitsemamme sisällönanalyysin menetelmän sekä arvioimme tutkimuksemme eettisyyttä sekä luotettavuutta.

4.1 Tavoitteet ja tarkoitus

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää, ovatko rikosseuraamuslaitoksen alaisuudessa työskentelevät virkamiehet yleisesti ottaen sitä mieltä, että tutkintavankien varmuusosastolle sijoittaminen tulisi mahdollistaa tutkintavankeuslakiin tehtävän lakimuutoksen avulla.

Tavoitteena oli haastatteluiden avulla selvittää tutkintavankien varmuusosastolle sijoittamisen todellista tarvetta nykyisellä työskentelykentällä, tämänhetkisten turvaamistoimenpiteiden käyttöä ja riittävyttä tutkintavankien väkivaltaisen käyttäytymisen tai rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseksi. Lisäksi halusimme kuulla kokemuksia tilanteista, joissa tutkintavankien käyttäytyminen olisi voinut johtaa varmuusosastosijoittamiseen, tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen mahdollisista vaikutuksista vankilaturvallisuuteen sekä huomioon otettavia tekijöitä tutkintavankien varmuusosastosijoittamisessa, jos sellainen olisi mahdollista. Tutkimuksemme kannalta oleellista oli myös selvittää tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen mahdolliset hyödyt ja haitat sekä vaikutukset esitutkintaan ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin sekä mahdolliset sijoittamiseen liittyvät käytännön haasteet.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Minkälainen on tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen nykytilanne ja millaisia tarpeita tai mahdollisuuksia siihen liittyy?
2. Minkälaisia vaikutuksia tutkintavankien varmuusosastosijoittamisella voisi olla?

4.2 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyöprosessimme lähti käyntiin varsinaisesti jo syyskuussa 2023 aiheanalyysin palauttamisella, mutta aihetta olimme kypsyttelleet mielissämme jo muutamien edeltävien kuukausien ajan. Aiheemme hyväksyttiin ja kävimme lopulta erinäisten päällekkäisyyksien seurauksena opinnäytetyösuunnitelman laatimisen käynnistävän opinnäytetyöohjauskeskustelun vasta 16. tammikuuta 2024. Opinnäytetyösuunnitelman esittämiseen tarkoitetun seminaarin jälkeen 28. helmikuuta 2024 saimme luvan aloittaa opinnäytetyöllemme elintärkeiden haastatteluiden suorittamisen.

Keräsimme aineistoa opinnäytetyötämme varten suorittamalla teemahaastatteluja Jokelan-, Turun-, Riihimäen-, sekä Vantaan vankiloissa, koska koimme laadullisen tutkimuksen periaatteita noudattamalla ja haastatteluja tekemällä saavamme parhaiten tietoa Rikosseuraamuslaitoksen alaisuudessa työskentelevien virkamiesten mielipiteistä aiheeseemme liittyen. Opinnäytetyöohjaajamme ohjeiden mukaisesti, pyysimme jokaisen vankilan yksikönpäälliköltä vapaa-ajalla sähköpostilla (liite 3) lupaa suorittaa heidän yksiköidensä henkilökunnalle haastatteluja. Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön haastatteluihin ja kyselytutkimuksiin tai yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden haastatteluihin ja heitä koskeviin kyselyihin ei tarvita Rikosseuraamuslaitokselta haettavaa tutkimuslupaa. (Rikosseuraamuslaitos 2022b.)

Halusimme haastatella Jokelan-, Turun-, Riihimäen-, sekä Vantaan vankiloiden henkilökuntaa siitä syystä, että kaikissa kyseisissä yksiköissä on sijoitettuna tutkintavankeja, joten uskoimme kyseisissä laitoksissa työskentelevillä virkamiehillä olevan jonkinlainen käsitys tutkintavankien varmuusosastolle sijoittamisen mahdollisuuden tarpeesta sekä näkemyksiä aiheuttamme kohtaan. Lisäksi Turun sekä Riihimäen vankiloissa on varmuusosastot, joten uskoimme kyseisten yksiköiden henkilökunnalla olevan kattavaa näkökulmaa asiaan, koska ovat päivittäin tekemisissä sekä tutkintavankien että varmuusosastolle sijoitettujen vankien kanssa. Haastattelimme myös yhtä Rikosseuraamuslaitoksen virkamiestä, joka työskentelee operatiivisen toiminnan vastualueella, jolla uskoimme olevan tietoa ja näkemystä asiaan.

Saimme luvan kaikkien neljän vankilan yksiköiden päälliköiltä haastatteluiden suorittamiseen, jonka jälkeen suunnittelimme, ketä haluaisimme haastatella opinnäytetyötämme varten. Pyysimme haastatteluja sellaisilta Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehiltä, joiden uskoimme lähtökohtaisesti tietävän, mitä varmuusosastosijoittaminen tarkoittaa sekä jotka työskentelevät tai ovat työskennelleet tutkintavankien parissa uransa aikana.

Alkuperäisen suunnitelmamme mukaan tarkoituksenamme oli haastatella 6-10 Rikosseuraamuslaitoksen virkamiestä, jotta saisimme kuulla näkemyksiä eri vankiloista sekä eri tehtävissä työskenteleviltä. Saimme lopulta 8 haastattelua sovittua ja suoritettua. Emme olleet haastatteluja aloittaessamme ajatelleet varsinaisesti sitä, mikä määrä haastatteluja tulee todellisuudessa tuottamaan meille tarvittavan määrän aineistoa. Kuitenkin huomasimme aineistomme

kylläänntyneen ja kohdanneemme saturaatiopisteen viidennen haastattelun kohdalla. Kylläännty-misellä eli saturaatiolla tarkoitetaan laadullisessa tutkimuksessa sitä, kun uusien haastattelui-den pitäminen alkaa tuntumaan toistolta, jolloin uutta näkökulmaa ja informaatiota ei enää saada lisääineistoa keräämällä. Tässä tilanteessa koimme, että olimme saaneet vastauksia sen verran, kun aiheen tutkimisen kannalta on välttämätöntä. (Eskola & Suoranta 2015, 73-74.)

Haastateltaville lähetettiin haastattelupyyntö sähköpostitse (Liite 4), pois lukien kahdelle, joi-den kanssa sovimme haastattelut suullisesti. Haastatteluista kaksi suoritettiin ns. kasvokkain, eli haastateltava sekä haastattelijat olivat samassa tilassa Jokelan vankilassa. Näissä kyseisissä haastatteluissa käytimme haastattelun nauhoittamiseen matkapuhelimen sanelinta. Loput kuusi haastattelua suoritimme etäyhteyksin Teams- kokouksina, joissa käytimme haastattelui-den nauhoittamiseen tallenna ja litteroi- toimintoa. Litterointia suoritettiin haastattelujen lo-massa ja pääsääntöisesti ne valmistuivat kahden päivän kuluessa haastatteluiden pitämisestä. Kaikki kahdeksan haastattelua suoritettiin 8.2 - 5.3.2024 välisenä aikana. Kaikki henkilötietoi-hin kohdistuvat toimenpiteet suunnittelusta keräämiseen, käsittelyyn ja henkilötietojen pois-tamiseen ovat henkilötietojen käsittelyä, ja niissä tulee noudattaa tietosuojakäytänteitä myös tieteellisissä tutkimuksissa ja opinnäytetöissä. (tietosuojavaltuutetun toimisto 2023.)

4.3 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu, avoimuudellaan lähellä syvähaastattelua oleva haastattelun muoto, on sel-lainen laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä, jolla on mahdollista löytää vastauk-sia erilaisiin pulmiin sekä tutkia ilmiöitä (Sarajärvi & Tuomi 2017, 112). Teemahaastattelulla tarkoitetaan sellaista tilaisuutta, jossa haastateltavan ja haastattelijan välille syntyy keskus-telu haastattelijan ennalta teemoittamien aiheiden pohjalta. Haastattelija laatii etukäteen joi-takin valmiita kysymyksiä, jotka ohjaavat kahden ihmisen välisen vapaan keskustelun tutkitta-van aiheen äärelle. (Kananen 2014, 70.) Selkeä, hyväksikin todettu, etu teemahaastattelussa on se, että haastattelija voi tarvittaessa haastateltavana olevan vastauksiin perustuen tarken-taa ja syventää keskustelua esittämällä jatkokysymyksiä, jolloin haastateltavan on mahdollista saada kattavampi vastaus käsiteltävään teemaan liittyen (Sarajärvi & Tuomi 2017, 113).

Puolistrukturoituna haastattelumenetelmänä tunnetun teemahaastattelun ajatuksena on se, että haastattelun kysymykset ovat määriteltynä etukäteen tutkimuskysymysten pohjalta, mutta vastausvaihtoehtoja ei ole, jolloin haastateltavalle annetaan mahdollisuus kertoa vapaasti oma näkökulma teemaan liittyen (Hirsijärvi & Hurme 2008, 47). Suuremmista keskustelua ohjaavista teemoista huolimatta täytyy teemahaastattelussakin muistaa kysyä vain sellaisia kysymyksiä, joilla on tarkoitus saada tutkimuksen kannalta merkityksellisiä vastauksia (Sarajärvi & Tuomi 2017, 114). Koska opinnäytetyömme tarkoituksena on nimenomaan selvittää Rikosseuraamus-laitoksessa työskentelevien ammattilaisten mielipiteitä ja näkemyksiä tutkintavankien var-muusosastosisjoittamisen mahdollisuuksista sekä tarpeista, koimme, että tämänkaltainen

aineistonkeruumenetelmä on näkemyksemme mukaan sopivin tutkimuksemme toteuttamiseen. Haastattelun ajatuksena on se, että haastateltava saa kertoa vapaasti oman mielipiteensä ja haastateltavalla on mahdollisuus tarkentavia kysymyksiä apuna käyttäen syventää keskustelua samalla keräten lisää aineistoa teemaan liittyen (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2007, 200).

Valitsimme kolme keskeistä teemaa haastatteluihimme, joilla pyrimme vastaamaan tutkimuskysymyksiimme. Teemojamme ovat:

1. Nykytilanne ja tarpeet

Tavoitteena on kartoittaa nykyinen tilanne ja tunnistaa tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen tarpeet vankiloissa. Tässä teemassa keskitytään nykyisiin käytäntöihin, haasteisiin ja tarpeisiin varmuusosastosijoittamisen osalta. Tarkoituksena on huomioida myös henkilökunnan ja muiden toimijoiden näkemyksiä teemaan liittyen.

2. Tulevaisuuden näkymät

Pyritään ennakoimaan ja arvioimaan, miten tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen mahdollisuus voisi vaikuttaa tulevaisuudessa esimerkiksi vankilaturvallisuuteen, työturvallisuuteen ja uusintarikollisuuteen. Keskustellaan muutoksista, parannuksista ja mahdollisista kehityssuunnista varmuusosastosijoittamisen osalta.

3. Käytännön näkökulmat

Teema keskittyy tutkintavankien varmuusosastosijoittamiseen liittyviin käytännön näkökulmiin. Keskustelu voi koskea esimerkiksi oikeudenmukaisuutta, ihmisoikeuksia, kohtelua ja muita eettisiä kysymyksiä, sekä käytännön haasteita ja onnistumisia varmuusosastosijoittamisen osalta.

4.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysillä tarkoitetaan kerätyn aineiston muuttamista käsitteelliseen sekä teoreettiseen muotoon. Aineiston analyysi on analyyttistä ja informaatiota lisäävää. (Günther, Hasanen & Juhila 2024.) Analyysin tarkoituksena on luoda tässä tapauksessa teemahaastatteluista saadusta aineistosta helposti käsiteltävä kokonaisuus, josta tutkijan on mahdollista tehdä perusteltuja tulkintoja sekä johtopäätöksiä aiheesta, jota tutkimuksen on ollut tarkoitus tutkia (Puusa & Juuti 2020, 259).

Laadullinen sisällönanalyysi syventää ymmärrystä aineiston monimuotoisuudesta ja auttaa nostamaan esiin oleellimmat asiat teemoittelun keinoin. Teemoittelu on laadullisen tutkimuksen perinteinen analysoinnin muoto. Analyysissä keskitytään yhteisiin näkemyksiin, tarpeisiin sekä keskeisiin teemoihin, jotka koskevat tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen mahdollisuutta. (Günther, Hasanen & Juhila 2024.)

Teemoittelu on jonkin käytännöllisen ongelman ratkaisemiseen suositeltu aineiston analysointi menetelmä (Eskola & Suoranta 2015, 213). Teemoittelua kutsutaan laadullista aineistoa käsitellessä luokitteluksi, jonka ajatuksena on se, että kerätystä aineistosta esiin nousevat havainnot eli analyysiyksiköt luokitellaan eri aihealueista muodostuneisiin ryhmiin tai kahden eri analyysiyksikön välillä olevan samankaltaisuuden mukaan. Teemoittelu on aineistonkäsittelymenetelmänä aikaa vievä prosessi, jota voi tehdä monella eri tavalla. Tutkijoiden merkittävien valinta teemoittelussa tapahtuu eri aihealueiden eli kategorioiden välillä. Aineistoa käsitellessä on löydettävä tutkimukselle tärkeät kategoriat kerätystä aineistosta, joka auttaa hahmottamaan eri teemojen rakennetta sekä niiden välistä suhdetta. Erilaiset teemat voivat muodostua ennalta määriteltujen teemojen pohjalta, mutta on tärkeää pitää mieli avoinna mahdollisesti aineistosta esiin nouseville uusille teemoille. (Puusa & Juuti 2020, 269.)

Teemoittelulle ominaiset aihealueet eli kategoriat muodostuvat siten, että aineiston seasta nostetaan esiin tutkimuksen kannalta olennaiset aiheet, jolloin samaa sanomaa sisältävät ilmaisut liitetään toisiinsa saman kategorian alle ja sille annetaan kategorian teemaa kuvaava nimitys. Nimitys on usein sellainen, joka kuvaa tutkittavan ilmiön ominaisuutta tai sen suhdetta muihin määrittäviin tekijöihin, jotka vaikuttavat ilmiöön. Kategorioiden muodostamista ja nimeämistä voidaan pitää kriittisimpänä vaiheena, koska valinta on kiinni siitä, miten tutkijat tulkitsevat tutkittavien antamia tietoja. (Puusa & Juuti 2020, 270.)

Teemoittelua käytettäessä aineiston analysoinnissa lopullinen tuotos on usein eri kategorioiden alle muodostunut sitaattien kokoelma, joka tuo oivasti esiin tutkimukseen osallistuneiden ajatukset heidän itsensä sanoittamina. Kuitenkin hyvän aineiston analyysin toteutumisen varmistamiseksi tulee tutkimukselle merkittävän teorian sekä kerätyn aineiston keskustella keskenään, joka näyttäytyy lopullisessa raportissa näiden edellä mainittujen sekoituksena. (Eskola & Suoranta 2015, 208.)

Tutkimuksemme aineiston analysointi aloitettiin kahdeksan suoritetun haastattelun litteroinneilla. Kahden ns. kasvotusten suoritetun haastattelun litterointi tehtiin kuuntelemalla sanelimella äänitettyä puhetta hidastettuna samalla kirjoittaen sanasta sanaan haastateltavan puhetta. Muiden kuuden haastattelun litteroinnissa käytettiin apuna Teams- palvelun litterointityökalua, joka haastattelukokousta nauhoittaessa muutti samalla puhetta tekstiksi. Tällöin tehtäväksemme jäi kuunnella nauhoitukset uudelleen varmistaaksemme, että litterointityökalu on muuttanut puheen oikeellisesti tekstiksi ja korjata havaitsemamme virheet. Litterointityökalu toimi pääsääntöisesti hyvin ja epäselviä kohtia oli litteroidun materiaalin määrään nähden vähän. Joidenkin yksittäisten sanojen, kuten esimerkiksi tutkintavanki, vankeusvanki ja varmuusosasto oikeinkirjoitus oli usein vajavaista ja niitä jouduimme korjaamaan paljon. Haastattelut itsessään olivat keskimäärin noin 35 minuutin pituisia lyhimmän haastattelun kestäessä noin 30 minuuttia ja pisimmän kestäessä noin 45 minuuttia. Litteroitua tekstiä kahdeksasta haastattelusta muodostui 101 sivua. Varsinaisen litteroimisen jälkeen aineistoa muokattiin vielä niin,

että haastateltavien vastauksista poistettiin kaikki ”tota tota”, ”niinku niinku” yms. ilmaukset sekä selkeät sanojen toistot pelkistettiin poistamalla ylimääräinen sana, kuten ”... kun se tutkintavanki tutkintavanki siirtyy...” tyyppiset ilmaukset.

Varsinaisen litteroinnin jälkeen kaikkien haastateltavien vastaukset kaikkiin kysymyksiin koottiin yhdelle Word- tiedostolle siten, että yhden kysytyn kysymyksen alle liitettiin kaikkien kahdeksan haastateltavan kommentit, jotta meidän olisi helpompi analysoida aineistoa kysymys vastaus- pari kerrallaan. Helpottaaksemme sisällönanalysointi vaiheessa käytettävää teemoittelua, koodasimme tiettyyn teemaan liittyvät vastaukset. Koodaamisella tarkoitetaan sitä, että tässä tapauksessa teemahaastatteluilla kerätty aineisto pilkotaan sellaisiin osiin, joista sitä on helpompi tulkita ja käsitellä. Tällöin aineistolle on mahdollista suorittaa tehokkaasti systemaattinen läpikäynti (Eskola & Suoranta 2015, 184). Sarajärven ja Tuomen (2017, 136) mukaan koodaamiseen ei ole määritelty varsinaista yhteistä tai suositeltavaa merkintätapaa, joten jää tutkijan tehtäväksi keksiä itselleen edullisin tapa merkitä aineisto. Aineiston koodaamisella on viisi tehtävää ja tarkoitusta aineistonanalysoimisessa. Erilaiset koodaukset toimivat muistiinpanoina eri tulkinnoista aineiston seassa, koodatut tulkinnat ja niille annetut selitteet ovat jäsenyys tutkijan tekemistä tulkinnoista, tekstin kuvailemiseen käytetään apuna indeksejä, jotka voivat kertoa esimerkiksi, mistä asioista haastateltavat ovat puhuneet, indekseillä voidaan testata etukäteen suunnitellun jäsenyyksen toimivuutta sekä indeksit toimivat myös osoitteina aineiston seassa, jotta analyysin edetessä tutkija voi navigoida eri tulkintojen välillä. (Eskola & Suoranta 2015, 184-185.)

Koodasimme aineistosta esiin nousevia tutkimuksemme kannalta oleellisia yhteneväisyyksiä eri henkilöilta saaduista haastatteluista värikoodein. Värikoodattuja yhteneväisyyksiä eri haastatteluista nousi esiin lopulta noin 25 kappaletta. Yhteneväisyyksiä oli muutaman mainitaksemme esimerkiksi erilaiset tutkintavankien varmuusosaston tarpeellisuutta perustelevat seikat, kuten sijoittamisen vaikutukset tutkintavangin yhteydenpitorajoitusten toteutumiseen, vaikutukset vankilaturvallisuuteen, mahdolliset haasteet oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen varmistamiselle sekä erilaiset henkilökuntaan ja resurssitilanteeseen liittyvät seikat. Koodaus todisti meille myös aineiston kylläntymisen, jota käsitelimme aikaisemmin tutkimuksen toteutus- osiossa, sillä erilaisia yhteyksiä kahdeksan haastattelun välillä oli merkittävä määrä.

Koodaamisen jälkeen keräsimme kaikki nimetyt koodaukset yhteen ja lähdimme suorittamaan teemoittelulle erittäin tärkeää ja kriittistä kategorioiden nimeämistä sekä samaa sanomaa sisältävien ilmaisujen luokittelua niihin. Päädyimme nimeämään aineistollemme kuusi eri kategoriata, jotka sisältävät mielestämme tutkimuksemme kannalta olennaiset aiheet. Kategoriamme ovat:

1. Tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen tarve
2. Tutkintavankien varmuusosaston kehittäminen
3. Ristiriidat käyttäytymisen ja vankistatuksen luoman esteen välillä

4. Tutkintavankeuden tarkoituksen turvaaminen
5. Varmuusosastosijoittamisen vaikutukset
6. Hallituksen esitys lakimuutoksesta koskien tutkintavankien varmuusosastosijoittamista

Kun kategoriat olivat sisältöineen valmiita, aloitimme aineiston purkamisen opinnäytetyöhömme. Tutkimuksen tulokset laadimme teemoittelulle ominaiseen sitaattikokoelman muotoon, jolloin haastateltavat pääsevät todella ääneen tutkimuksemme tulosten julkaisemisessa.

4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen mukaan hyvän tieteellisen käytännön perusperiaatteita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. Luotettavuudella viitataan tieteellisen toiminnan laadun varmistamiseen tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Rehellisyydellä tarkoitetaan sitä, että tieteellistä toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan sekä raportoidaan läpinäkyvästi, oikeudenmukaisesti ja objektiivisesti. Arvostus nousee esiin tieteellisen toiminnan osapuolia, yhteiskuntaa sekä kollegoita kohtaan osoitettavalla arvostuksella. Vastuunkannossa on kyse vastuunottamisesta koko tieteellisestä toiminnasta koko sen elinkaaren aikana aina suunnitteluvaiheesta julkaisemiseen ja sen aiheuttamiin vaikutuksiin. (All European Academies 2023, 5.)

Ihmisiä tutkivissa tutkimuksissa tulee hyvän tutkimuskäytännön mukaan muistaa yleiset eettiset periaatteet, jotka ohjaavat tutkijaa tutkimuksen tekemisessä kaikilla tieteenaloilla. Tutkijan tulee tutkimustaan tehdessä kunnioittaa tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden ihmisarvoa sekä itsemääräämisoikeutta. Tutkimuksemme luonteen valossa merkittävimpiä perustuslain mukaisia suojattavia oikeuksia ovat sananvapaus ja oikeus yksityisyyteen. Tutkijan tulee tutkimustaan tehdessä kunnioittaa luonnon monimuotoisuutta sekä aineetonta ja aineellista kulttuuriperintöä. Lisäksi tutkimus tulee toteuttaa niin, että tutkija ei tutkimusta tekemällä aiheuta tutkittaville henkilöille merkittäviä haittoja, riskejä tai vahinkoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7.)

Suoritimme opinnäytetyömme aineiston keräämistä eettisesti kaikilla sen osa-alueilla. Keräsimme teoria tietoa niin sähköisten- kuin painettujen lähteiden muodossa ja käsitelimme sitä niin, että emme vääristelleet sen sisältöä, mutta toisaalta myöskään plagioineet sitä. Plagiointi on toisen tekemän työn tai tutkimusidean luvaton lainaamista ilman lupaa tai viittamista ja siksi luetaan sekä suora kopioiminen tai mukaillen tehty jäljennös (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 17). Kaikilta tutkimukseemme osallistuneilta haastateltavilta pyydettiin haastattelua vapaamuotoisella sähköpostiviestillä, jolloin henkilöillä olisi ollut mahdollisuus myös kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta. Haastatteluilla kerättyä aineistoa käsitelimme niin, että emme vääristelleet haastateltaviemme näkökulmia tai puheita vaan jäljensimme heidän ajatuksensa niin tarkasti kuin pystyimme. Hyvän tieteellisen käytännön loukkauksena voitaisiin pitää tässä asia yhteydessä sitä, että tulokset kirjattaisiin puutteellisesti tai samoja

haastatteluja käytettäisiin yhä uudelleen ja uudelleen niin sanotusti uutena lähteenä tai jos aineistoin keräämisestä saadut tulokset tai sitä analysoidessa käytetyt menetelmät raportoitaisiin huolimattomasti (Sarajärvi & Tuomi 2017, 201). Kaikille haastateltaville annettiin siis mahdollisuus myös kieltäytyä haastattelun antamisesta ja varsinaisessa haastattelutilanteessa ennen haastattelun nauhoittamisen aloitusta kaikille haastateltaville kerrottiin anonymiteettiin liittyvät käytännöt tutkimuksessamme, annettiin mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimukseen liittyen sekä ilmoitettiin haastattelun nauhoittamisen aloituksesta ja lopetuksesta.

Yksityisyyttä suojattiin tutkimuksen aikana ensisijaisesti siten, että pyrimme saamaan riittävän monta henkilöä osallistumaan haastatteluamme, jotta niissä käsitellyt näkemykset ja ilmaisut eivät olisi yhdistettävissä kehenkään tiettyyn henkilöön. Tärkeä anonymiteettia suojaava tekijä on myös se, että emme tuo raportissamme esiin haastateltavien nimiä tai virka-asemia. Tällöin mahdollistamme, että tutkimukseemme osallistuneet henkilöt voivat itse määrätä siitä, ketkä tietävät heidän osallistuneen tutkimukseemme. Jos olisimme esimerkiksi kertoneet tuloksia käsitellessämme, että jokin tietty näkemys on jonkin tietyn vankilan alaisuudessa toimivan henkilön näkemys ja olisimme vielä kertoneet hänen virka-asemansa, voisi hänet olla helppo yksilöidä, ottaen huomioon esimerkiksi turvallisuusvartijoiden tai apulaisjohtajien määrän yksikkökohtaisesti, joka on tavallisesti muutama kummankin virkanimikkeen kohdalla. Edellä mainitusta syystä emme ole myöskään nimenneet haastateltavia niin sanotuilla peitenimillä tai koodilla tutkimuksen tulosten käsittelyiden yhteydessä, jotta myöskään eri kategorioihin liittyviä näkemyksiä ei olisi mahdollista yhdistellä toisiinsa, joka voisi sinällään mahdollistaa haastateltavan anonymiteetin vaarantumisen. Opinnäytetyön arvioitavaksi palauttamisen jälkeen haastatteluista kerätty aineisto tuhottiin asiaan kuuluvalla tavalla yksityisyydensuojan takaamiseksi.

Tutkimuksen eettisyyden kannalta on tärkeää, että haastateltavat tietävät, mitä aihetta tutkimuksemme käsittelee. Aloitimme haastattelujen järjestämisen niin, että emme etukäteen kertoneet haastatteluista haastateltaville mitään muuta kuin, että tutkimme tutkintavankien varmuusosasto sijoittamisen tarpeellisuutta ja mahdollisuuksia sekä kävimme ennen haastattelua läpi johdannon haastatteluun (Liite 1). Suoritimme tällä tavalla kaksi ensimmäistä haastatteluamme, jonka jälkeen ymmärsimme saavamme parempia haastatteluja ja vastauksia, jos annamme haastateltaville mahdollisuuden valmistautua haastatteluamme etukäteen tutustumalla haastattelun johdantoon (Liite 1) sekä varsinaiseen haastattelulomakkeeseen (Liite 2). Koimme tämän toimenpiteen auttaneen jäljellä olevia haastateltavia ymmärtämään paremmin, mitä todellisuudessa tutkimme. Lisäksi haastateltavilla oli näin ollen mahdollisuus herätellä omia ajatuksiaan aiheeseemme liittyen teemahaastatteluidemme teemojen sekä kysymysten avulla ennen varsinaista haastattelutilaisuutta.

Tutkimuksemme puolueettomuutta tutkittaessa pohdimme sitä, onko tutkimuksemme ollut todella sellainen, että jokainen haastatteluun osallistuva on kertonut oman mielipiteensä aiheeseemme liittyen emmekä ole vaikuttaneet haastateltavien mielipiteisiin. Puolueettomuuden tarkastelussa tulee pohtia, ovatko haastateltavat ilmaisseet mielipiteitään omina itsenään vai onko heidän kertomuksensa suodattuneet tutkijoiden asettamien raamien läpi (Sarajärvi & Tuomi 2017, 212). Tutkimuksemme puolueettomuutta arvioitaessa suurin huolenaihe kohdistuu tutkimuksemme aiheeseen ja siitä tehtäviin olettamuksiin. Aiheen valinta sinänsä saattaa luoda tutkimuksen kohteena oleville henkilöille sellaisen käsityksen, että tutkijat ovat tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen kannattajia ja näin ollen hakevat tutkimuksellaan tukijoita omalle mielipiteelleen. Emme kuitenkaan tutkimusta tehdessä tai haastateltavien kanssa keskustellessa aistineet sellaista tunnelmaa, että joku olisi vääristellyt omaa mielipidettään kertoakseen mitä me oletetusti haluamme kuulla. Pyrimme kiinnittämään erityistä huomiota siihen, että emme tuo omia mielipiteitämme esiin haastatteluiden aikana, vaan keskustelemme niistä varsinaisen haastattelun päätyttyä, joka rajaisi tutkijoiden asettamien raamien muodostumisen pelkästään haastateltavan mahdollisesti tekemän olettamuksen varaan.

Kvalitatiivisen tutkimuksen ensisijainen luotettavuutta määrittelevä tekijä on tutkija itse, jolloin luotettavuuden arviointia tulee suorittaa kokonaisvaltaisesti koko tutkimusprosessin osalta (Eskola & Suoranta 2015, 253). Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi on hankalaa, mutta sen pohtiminen voidaan kiteyttää kolmeen eri osa-alueeseen, jotka ovat uskottavuus, luotettavuus ja eettisyys. Eettisyyden merkitystä olemme tarkastelleet aikaisemmissa kappaleissa ja tässä yhteydessä sillä tarkoitetaan eettisten periaatteiden noudattamista koko tutkimusprosessin ajan. Uskottavuus merkitsee sitä, missä määrin tutkimukseemme tutustuvat henkilöt hyväksyvät suorittamamme tutkimuksen tulokset tosiksi sekä luottavat meihin tutkijoina, jotka ovat keränneet ja analysoineet aineistomme huolellisesti. Uskottavuutta vahvistaa se, että tutkimuksen tulokset ja opinnäytetyö ylipäätään laaditaan sillä ajatuksella, että aihealueesta tietämätönkin ihminen saa kaiken sen tiedon osakseen ymmärrettävällä kielellä, jonka hän tarvitsee ymmärtääkseen tutkimuksen tarkoituksen ja sen antamat tulokset. Luotettavuus merkitsee sitä, että tutkijat osoittavat lukijalle ammattitaitonsa perustellen lähestymistapansa sekä tutkimusmenetelmänsä, joita ovat käyttäneet ratkaistakseen tutkimusongelman ja suorittaakseen tutkimuksen. Vakuuttavuuden tausta luotettavuutta tutkiessa on tutkimuksen etenemisen kuvaaminen mahdollisimman tarkasti jokaisen tutkimusvaiheen kohdalla koko prosessin aikana. (Puusa & Juuti 2020, 310-311.)

5 Tulokset

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön tutkimustulokset. Tutkimuksen tulokset on jaoteltu ja esitetty pyrkimyksenä vastata luvun neljä alaluvussa 4.1 esiintyviin tutkimuskysymyksiin. Tutkimustulokset esitetään ilman numerointia, jotta voimme varmistaa haastateltavien anonymiteetin siten, ettei vastauksia yhdistelemällä voi selvittää esimerkiksi haastateltavien työskentely-yksikköä tai virka-asemaa.

5.1 Tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen tarve

Kaikista haastatteluista nousee esille selkeä tarve tutkintavankien varmuusosastosijoittamiselle. Useat haastateltavat esittävät näkemyksen, että tietyt vangit, erityisesti vakaviin rikokseen vankeusaikana syyllistyneet tai toistuvasti rikokseen syyllistyneet, tulisi sijoittaa varmuusosastoille. He näkevät varmuusosastojen käytön tehokkaana keinona ehkäistä vankiloissa tapahtuvaa rikollista toimintaa ja lisätä yleistä turvallisuutta.

Lähes kaikissa haastatteluissa nousee esille tutkintavankeuslain 13 luvun 5 § eli erillään pitäminen, joka haastateltujen mukaan on ainoa keino tutkintavankien rikollisen toiminnan estämiseksi. Haastatellut kertovat, että tutkintavankiloissa on henkilöitä sijoitettuna niin kutsuttuun pykälään koska heitä ei voida pitää normaaleilla asuinosaistoilla muiden tutkintavankien turvallisuuden tai tutkintavangin oman turvallisuuden vuoksi. Pykälässä olevat vangit eivät kommunikoi haastateltujen mukaan muiden kanssa ja heidän kaikki toimensa tapahtuvat yksin.

Varmuusosastosijoittamisen tarvetta kartoitettaessa haastatteluista nousee esiin vuonna 2006 toteutunut muutos tutkintavankeuslakiin, joka sittemmin mahdollisti kurinpitorangaistuksen määräämisen tutkintavangeille. Lakiuudistuksesta kerrotaan enemmän luvun 3 alaluvussa numero 3.1.4 Tutkintavangin kurinpito. Haastattelija mainitsee turvaamistoimenpiteiden tulevan viiveellä tutkintavangeille. Toinen haastateltu muistelee vastaavanlaisesti aikaa ennen vuoden 2006 tehtyä lakimuutosta, jolloin vankeusvangit käyttivät lainsäädännön aukkoa hyväkseen rikkoessaan vankilan määräyksiä valmistaen kiljua tutkintavankien selleissä. Haastateltu kuvailee tilannetta kestävämmäksi ja samankaltaiseksi kuin asia, jota nyt pohditaan.

”Vangithan teki niin, että vankeusvanki teki vaikka 30l kiljua aina tutkintavangin selliin ja sitten valvonta löysi sen sieltä tutkintavangin sellistä ja tutkintavangille ei saanut kurinpitorangaistus määrätä.”

Tarve varmuusosastoista tutkintavangeille on puhuttanut Rikosseuraamuslaitosta usean vuoden ajan ja nousee esiin oikeusministeriön lausuntotiivistelmästä 2014. Haastatellut kertovat, että vuonna 2019 tarve nousi uudelleen pinnalle, kun järjestäytynyt rikollisryhmä United Brotherhood kohdisti hyökkäyksiä vanginvartijoita kohtaan niin vankiloissa, kuin siviilissäkin. Haastateltu kertoo, että Rikosseuraamuslaitos on viestittänyt tarvetta oikeusministeriölle

tapahtumien jälkeen. Viesteissä on tuotu ilmi varmuusosastojen lisäävän, varmistavan ja vahvistavan vankilaturvallisuutta ja se on välttämätön toimenpide.

”Tätä on vahvasti viestitty oikeusministeriölle jo sieltä 2019 alkaen. Tää on minusta aivan välttämätöntä.”

Haastateltava viittaa tilanteisiin, joissa vakavista rikoksista epäiltyjä tai tuomittuja vankeja ei ole voitu sijoittaa varmuusosastolle takaisin hänen muuttuneen vankistatuksensa myötä. Hän korostaa tarvetta tiukemmille sijoituskriteereille ja varmuusosaston käytölle tällaisten vankien kohdalla. Haastateltu tuo ilmi myös aiemmat selvitykset Jyri Paasoselta sekä Jari-Pekka Holopaiselta, joissa kartoitetaan vankiloiden turvallisuustilannetta, joista on noussut esiin tilanteita. Haastateltu kertoo esimerkin tilanteesta, jossa ilmenee nykyisen lainsäädännön problematiikka.

”Muun muassa sellaisia tilanteita, että kyseinen vanki on ollut vankeusvankina pitkään ja ollut sitten sijoitettuna myös varmuusosastolle. Hän on sitten välillä vapautunut ja sitten uudestaan, vangittu vakavista rikoksista, tullut tutkintavangiksi, mutta ei ole enää voitu sijoittaa sitten varmuusosastolle.”

Haastateltava kertoo tutkintavangin syyllistyneen henkirikokseen tutkintavankeuden aikana. Henkirikoksella tarkoitetaan tahallisesta väkivallasta kuolemaan johtavaa rikosta (Rikoksentorjunta.fi 2024). Tämä tilanne herättää vakavia kysymyksiä vankilajärjestelmän toimivuudesta ja turvallisuudesta. Kun tutkintavanki syyllistyy henkirikokseen vankilassa, se osoittaa selkeää turvallisuusriskiä sekä muille vangeille että vankilan henkilökunnalle. Henkirikos on äärimmäisen vakava rikos, joka vaatii välittömiä sekä tehokkaita toimenpiteitä sen estämiseksi ja vankilan turvallisuuden varmistamiseksi. Haastateltava tuo esiin huolen siitä, että nykyisen lainsäädännön mukaan tutkintavankia ei voida automaattisesti sijoittaa varmuusosastolle, vaikka hän syyllistyi vakavaan väkivaltaan, kuten henkirikokseen. Tämä herättää kysymyksiä siitä onko lainsäädäntö riittävän joustavaa ja turvallisuusnäkökulmat huomioivaa tilanteissa, joissa vangit ovat selkeästi vaaraksi itselleen ja muille. Haastateltu kertoo henkirikokseen syyllistyneen ottaneen niin sanotusti kakun alas eli ei ole valittanut tuomioistuimen päätöksestä, jonka myötä hän on saanut lainvoimaisen tuomion ja siirtynyt varmuusosastolle.

”On syyllistynyt vankilassa vakavaan väkivaltaan, jopa henkirikokseen niin en mä pysty sitä logiikkaa tajuamaan ollenkaan, että totta kai se vanki kuuluu sitten varmuusosastolle.”

Haastateltava nostaa esiin tilanteen, jossa on tiedetty rikoksen tapahtuvan, mutta tutkintavankeuslaissa ei ole työkalua puuttua siihen. Haastateltava pohtii, olisiko varmuusosastosijoituksella voitu estää rikosten tapahtuminen puheluiden valvonnan ja seurannan ollessa tiukempaa

sekä parempaa. Mahdollisuudet tehdä rikoksia, kuten huumausainerikoksia, osoittaa turvallisuustoimenpiteiden puutteita tutkintavankien täytäntöönpanossa.

Haastatteluista ilmenee myös tapauksia, joissa vankilasta käsin on johdettu laajamittaista rikollisuutta, erityisesti huumausainerikollisuutta, joista on myöhemmin tullut uusia pitkiä tuomioita. Haastatteluissa korostuu varmuusosastoinnin ja muiden toimenpiteiden merkitys tällaisen toiminnan estämisessä ja paljastamisessa. Myös väkivallan johtaminen vankilasta nousee esiin arkipäiväisenä asiana, jonka tarkoituksena haastatellun mielestä on pyrkiä vaikuttamaan muiden puheisiin tuomioistuinkäsittelyssä. Haastattelussa nostetaan esiin myös puhelimen käytön valvomisen ongelmallisuus, koska kukaan valvontahenkilökunnasta ei voi tietää tarkasti kenen kanssa tutkintavanki puhuu ja mitä, vaikka tutkintavangilla olisi voimassa olevia yhteydenpitorajoituksia.

”Mun mielestä sinänsä vähän hassua et meillä ei oo työkaluu siihen et pystyttäis estämään et sitä rikosta ei ees tapahtuis. Millä sä estät sen puhelimen käytön, et eihän sitä kukaan tiedä mitä se siel puhuu.”

Väkivallan kohdistaminen henkilökuntaan on yksi yleisistä keskusteluista haastatteluiden aikana. Useista haastatteluista käy ilmi henkilökuntaan kohdistuva väkivalta itsessään tai osana muuta toimintaa, kuten tavaroiden hajottamista. Myös väkivaltaisen pakenemisen suunnittelu nousee esiin tarvetta kartoittaessa konkreettisten tilanteiden avulla. Haastateltu kertoo, että vanki on suunnitellut väkivaltaista pakenemista vankilasta, joka on havaittu ajoissa ja kyetty onneksi estämään ilman mahdollisesti vakaviakin seurauksia. Vanki on siirretty toiseen vankilaan tilanteen estämiseksi.

”Et se karkaamistapauskin, sen on jälkeenpäin itse vanki todennut, että näin oli asiat, vaikkei itse alakuun kyllä myöntänytkään, mutta todellisuudessa suunnitelmat oli ihan totiset ja oikeat.”

5.2 Tutkintavankien varmuusosaston kehittäminen

Haastatteluista ilmenneen selkeän tarpeen lisäksi esiin nousi monia huomioita sekä mahdollisuuksia tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen kehittämiseen. Tutkintavankien varmuusosaston kehittäminen edellyttää huolellista suunnittelua ja toiminnan järjestämistä, jotta varmistetaan turvallinen täytäntöönpano, lainmukainen kohtelu ja vankien oikeuksien turvaaminen.

Monessa haastattelussa korostettiin koulutetun henkilöstön merkitystä hankalissa tilanteissa osana vankilaturvallisuutta sekä työturvallisuutta. Haastateltu tuo esiin tarpeen kouluttaa henkilökuntaa kohtaamaan haastavia ja vaikeita asiakkaita ja painottaa vuorovaikutustaitojen merkitystä osana konfliktien hallintaa.

”Ei auta et sulla on virkapuku ja taser vyöllä, mutta et osaa sitä käyttää. Monesti ehkäsee se tapa, miten teet työtehtäviä, et provosoituuko vai muuta. Monesti se suuvärkki on se paras voimankäyttöväline mun mielestä. Tietysti on tarpeellisia nää muutkin, sitku tilanne menee siihen, ettei sanat riitä.”

Nykyisen tutkintavankeuslain 3 luvun 1 §:n 1 momentin mukaisesti tutkintavanki on sijoitettava eri vankilaan tai erilliselle osastolle kuin rangaistusta suorittavat vangit. Sijoittamisessa voidaan kuitenkin poiketa, esimerkiksi mikäli se on välttämätöntä vankien, tutkintavankien tai henkilökunnan turvallisuuden kannalta tai mikäli sen avulla voidaan torjua uhkaava vaara. (Tutkintavankeuslaki 3 luku 1 §.) Haastatteluista nousi esiin näkökulmia, joissa pohditaan tutkintavankien ja vankeusvankien sijoittamista samalle varmuusosastolle siten, että osasto jaettaisiin kahtia, jolloin lain edellyttämä erilleen sijoittaminen voisi toteutua käytännössä.

Samaista lainsäädännöllistä problematiikkaa pohdittiin myös siltä osin, että tulisiko lakia muuttaa, jotta tutkintavankeja voitaisiin sijoittaa samalle varmuusosastolle vankeusvankien kanssa, sillä osastolla on yksittäiset sellit ja mahdollinen kanssakäyminen muiden osastolla olevien kanssa saataisiin rajattua statuksen mukaan. Haastatellun mielestä tutkintavangit voitaisiin sijoittaa samoille osastoille esimerkiksi Riihimäkeen tai Turkuun, joista varmuusosastot jo löytyvät.

”Voisiko tällaisen varmuusosaston, vaikka jakaa kahtia elikkä että siellä on kaksi ryhmää jossa toisessa toimii vankeusvangit toisessa tutkintavangit.”

Useassa haastattelussa painotettiin sitä, että perusteiden ja toimintamallien tulisi olla mahdollisimman samanlaisia niin tutkintavankien kuin vankeusvankienkin osalta. Haastateltavat painottavat sitä, että vangin käytös määrittelee lopputuleman, ei status. Haastateltu painottaa sitä, ettei kukaan ole kevyin perustein sijoitettuna varmuusosastolle, päätös sijoitukselle on korkealla sekä päätös arvioidaan aina kolmen kuukauden välein.

Haastatteluissa nousee esille myös tarve naisten varmuusosastosijoittamisesta. Haastateltu korostaa, että naiset voivat syyllistyä vakaviin rikoksiin samoin kuin miehetkin ja siksi heidän mahdollinen tarpeensa varmuusosastoille tulisi ottaa vakavasti huomioon. Hän tuo esiin huolen siitä, että naiset voivat myös syyllistyä vakaviin rikoksiin ja jatkaa vankilasta käsin johdettua rikollisuutta ja siksi heille tulisi tarjota tarvittaessa samanlaisia turvallisuusratkaisuja kuin miehillekin.

”Onko nää meidän varmuusosastot todellakin tarkoitettu vaan miehille. Vai onko niin, että naiset ei koskaan syyllisty sellaisiin asioihin, joissa sitten lainsäädäntö antaisi naisvangit määrätä varmuusosastolle? Mä en oikein usko sitä, että meillä on kuitenkin naisvankejakin vankilassa erittäin vakavista väkivallanteoista ainakin siviilissä.”

Haastattelussa tuodaan esiin myös huoli nuorten vankien, lasten, tarpeesta varmuusosastosi-
joittamiseen. Henkilö viittaa puheessaan viimevuosina tehtyihin henkirikoksiin, jossa tekijät
ovat olleet lapsia. Haastattelun perusteella näyttää siltä, että varmuusosastosi-
joittaminen voi
olla erityisen hankalaa nuorten kohdalla koska haastateltu kertoo varmuusosastosi-
joittamisen
olevan hyvin äärimmäinen keino puuttua vankila aikaiseen rikollisuuteen sekä ongelmiin.

*”Meillä on tällä hetkelläkin täällä siis lapsia, tuollaisia 15-16-vuotiaita tutkin-
tavankeina. Siis lapsia. Toi heidän tarve sijoittamisesta varmuusosastolle, niin
voi olla, että sellainen päätös voisi olla aika kiven alla.”*

Haastateltava mainitsee erilaisia kommunikaatiomuotoja, kuten puhelut, kirjeet, sähköpostit
ja internetin käytön, jotka tuovat oman lisänsä tutkintavankien tilanteeseen, ottaen huomioon
käynnissä olevan rikostutkinnan sekä vankien oikeuden olla yhteydessä esimerkiksi asianajajiin
ja tutkijoihin. Haastateltu ilmaisee tutkintavankien vapautumiseen liittyvän näkökulman ja
pohtii sen eroavaisuutta vankeusvankien tilanteeseen. Tutkintavankien kohdalla vapautumisen
mahdollisuus voi kuitenkin olla olemassa ja se voi tapahtua yllättäen. Vankeusvankien kohdalla
pyritään siihen, ettei kukaan vapautuisi suoraan varmuusosastolta, vaikka sitäkin voi tapahtua.

*”Toisaalta mikä se todennäköisyys sitten tällaisten kohdalla on, jos heillä on
meneillään jotain vakavaa rikollista toimintaa, niin he mahdollisesti siitäkin sit-
ten jo vangittuna, mutta se mahdollisuus nyt on kuitenkin aina siinä olemassa.”*

Useassa haastattelussa korostetaan myös vankiloiden merkittävää haastetta tutkintavankien
säilyttämiseen tarkoitettujen tilojen saatavuudessa. Haastatellut nostavat esiin huolen siitä,
että nykyiset laitokset saattavat olla jo täynnä, mikä vaikeuttaa uusien tilojen saamista. Haas-
tateltava ehdottaa, että olisi hyvä olla erillinen varmuusosasto tutkintavangeille verrattuna
vankeusvankien osastoihin. Tällä tavoin voitaisiin varmistaa, että tutkintavangeilla on omat ti-
lat, jotka vastaavat heidän erityistarpeitaan esimerkiksi oikeudenkäyntiin valmistautumisen
suhteen. Lisäksi haastateltava painottaa, että varmuusosastolla on oltava riittävästi pätevää
henkilökuntaa. Tämä korostaa henkilökunnan merkitystä turvallisuuden ja vankien hyvinvoinnin
kannalta. Riittävän koulutetun ja asiantuntevan henkilökunnan läsnäolo varmuusosastolla voi
auttaa varmistamaan, että tutkintavangit saavat tarvitsemaansa tukea ja valvontaa.

5.3 Ristiriidat käyttäytymisen ja vankistatuksen luoman esteen välillä

Miltei kaikissa haastatteluissa nousi esiin ristiriita tutkintavangin käyttäytymisen sekä vankistatuksen luoman esteen välillä. Haastatteluissa ilmaistaan myös huolta pitkistä tutkintavankeusajoista, joiden aikana tutkintavangit ovat asutettuina normaaleille osastoille, vaikka heidän tutkintavankeutensa aikaiset rikokset sekä teot voivat olla vakavia ja vastaavanlaisessa tilanteessa vankeusvanki voitaisiin sijoittaa varmuusosastolle. Haastateltu kyseenalaistaa järjestelmän toimivuuden tällaisissa tapauksissa ja korostaa, että tutkintavankien pitkäaikainen säilyttäminen normaaleilla osastoilla, kunnes tuomio on langetettu, voi olla ongelmallista.

”Tää vanki on tutkintavankina vuosia ja selkeästi teko on sellainen, että alkaa tulla käräjäoikeudessa elinkautista tuomiota, niin se tuntuu jotenkin aivan järkyttävältä, että tällainen tutkintavanki voi heilua tuolla normiosastolla useita vuosia.”

”Kun hän valittaa erilaisiin tuomioistuihin ja hakee alioikeuden tuomioihin muutosta niin se prosessi saattaa vakavassa väkivaltarikoksesta kestää vuosia.”

Monissa haastatteluissa korostetaan tarvetta yhtenäisille toimintamalleille tutkintavankien ja vankeusvankien kohdalla. Yhtenäiset toimintamallit mahdollistaisivat tutkintavankien tehokkaan ja oikeudenmukaisen sijoittamisen varmuusosastoille, tilanteissa, joissa pyritään estämään rikollista toimintaa tutkintavankeuden aikana vankistatukseen katsomatta. Heidän mukaansa olisi tärkeää arvioida tutkintavankien käyttäytymistä ja riskiprofiileja objektiivisesti, jotta voidaan varmistaa muiden tutkintavankien sekä henkilökunnan ja yhteiskunnan turvallisuus. Haastateltavien mukaan on tärkeää tunnistaa ja reagoida vankien mahdollisiin käyttäytymismuutoksiin sekä riskeihin riippumatta siitä, ovatko he tutkinta- vai vankeusvankiosastolla.

”Semmoinen rikollisen toiminnan jatkaminen isoilla osastoilla, niin se on todella vaikea valvoa sitä.”

Haastateltava korostaa, että tutkintavankien ja vankeusvankien välillä on samankaltaisuuksia, erityisesti mitä tulee mahdollisiin riskeihin ja uhkiin, joita he voivat aiheuttaa vankilassa ja sen ulkopuolella. Tutkintavangit voivat suunnitella ja tehdä samanlaisia asioita kuin vankeusvangit, mikä lisää tarvetta arvioida heidän sijoittamistaan varmuusosastoille.

”Me puhutaan samoista ihmisistä ja tavallaan se vanki status ei poista sitä varmuusosasto sijoittamisen tarvetta.”

Haastateltu tuo esiin ”Hassun tilanteen”, jossa tutkintavanki voi yhtäkkiä muuttua henkilöksi, johon kohdistetaan paljon resursseja ja aikaa, kun hänen vankistatuksensa muuttuu esimerkiksi tuomion jälkeen. Tämä havainto korostaa vankistatuksen merkitystä vankien kohtelussa ja

valvonnassa sekä osoittaa, että resurssien kohdentaminen vankien sekä vankilan turvallisuuteen voi muuttua merkittävästi lainvoimaisen tuomion suoman vankistatuksen muutoksen myötä.

”Mun mielestä siinä on mennyt vähän puurot ja vellit sekaisin lainsäätäjällä silloin kun sitä on säädetty nykyisellään.”

Haastateltavan mukaan on järjenvastaista, että yksi päivä voi riittää siihen, että vangista tulee yhtäkkiä todella vaarallinen ja tarkoin seurattava, ja hänet voidaan siirtää varmuusosastolle. Haastateltu korostaa sitä, että tutkintavangit kykenevät täysin samoihin tekoihin kuin jo tuomionkin saaneet vankeusvangit ja tällöin heihin tulisi voida kohdentaa samanlaisia keinoja, joilla voitaisiin turvata tutkintavankeuden täytöntöönpanoa.

5.4 Tutkintavankeuden tarkoituksen turvaaminen

Haastatteluista nousi esiin myös selkeä teema, tutkintavankeuden tarkoituksen turvaaminen varmuusosastosijoittamisella. Tutkintavankien varmuusosastosijoittaminen nähtiin monessa yhteydessä positiivisena keinona vaikuttaa yhteydenpitorajoitusten toteutumiseen ja tämän myötä esitutkinnan turvaamiseen koska tutkintavanki ei pystyisi kommunikoimaan vapaasti ilman valvontaa. Tämä voi haastattelujen perusteella lisätä esitutkinnan tehokkuutta ja turvallisuutta. Varmuusosastosijoittaminen nähdään keinona ehkäistä ja estää rikollista toimintaa vankilassa sekä sen nähdään parantavan esitutkinnan tehokkuutta ja turvallisuutta vähentäen sotkemisvaaraa ja parantaen yhteydenpitorajoitusten toteutumista. Lisäksi korostetaan vankilan yleisen turvallisuuden ja työturvallisuuden paranemista.

”Siihenhän se toimisi ihan täydellisesti, koska siellä yhteydenpidon rajoituksen ylläpitäminen on kaikista yksinkertaisinta. Jo rakenteeltaan se on sellainen, että kahden vangin kohtaaminen ainoastaan mahdollista. Tai kahden vangin yhteydenpito toiminnan aikana kerrallaan on mahdollista.”

Haastateltava korostaa Rikosseuraamuslaitoksen roolia tutkintavankeuden turvaamisessa ja sen merkitystä esitutkinnan onnistumisessa. Haastateltu korostaa tutkintavankeuden tavoitteen olevan esitutkinnan turvaaminen ilman rikoksen sotkemisvaaraa. Haastateltu katsoo varmuusosastosijoittamisen vahvistavan tätä tutkintaa turvaavaa toimenpidettä erityisesti silloin, kun siihen on tarvetta ja edellytykset täyttyvät.

”Tällaisten tutkintavankien kohdalla, kun edellytykset sijoittaa varmuusosastolle täyttyy, niin minun nähdäkseni se turvaa ja vahvistaa entisestään sitten esitutkinnan turvaamista myös.”

Haastatteluissa painotetaan esitutkinnan helpottamista myös siten, että varmuusosastosijoittamisen myötä tutkintavangin yritykset vaikuttaa muiden puheisiin tai toimintaan voitaisiin havaita sekä estää välttämättä täten esitutkinnan sotkemisvaaraa.

”Toisaalta se myöskin turvaa sitä esitutkintaa aika paljon, koska vanki ei ole muiden kanssa tekemisissä, kommunikaatio ulkopuolelle on rajoitetumpaa, rajallisempaa.”

Seuraavissa lainauksissa haastateltu tuo esiin huolen vankiloiden täyttymisestä ja sen vaikutuksista yhteydenpitorajoitusten toteuttamiseen ja seurantaan. Hän kuvaa kuinka täydessä vankilassa yhteydenpitorajoitusten valvonta ja seuranta ovat äärimmäisen vaikeita, mikä voi johtaa siihen, että vangit pystyvät yhä kommunikoimaan kiellettyjen henkilöiden kanssa esimerkiksi puhelinkeskusteluiden kautta. Haastateltava korostaa vankilaturvallisuuden ja tutkinnan sujuvuuden parantamisen tarvetta, erityisesti tilanteissa, joissa vankilat ovat täynnä ja yhteydenpitorajoitusten noudattaminen on vaikeaa. Hän esittää varmuusosaston mahdollisuuden yhtenä ratkaisuna tähän ongelmaan, mikä voisi edistää valvontaa ja varmistaa, että rajoituksia noudatetaan asianmukaisesti.

”Siinä saattaa aika nopeasti lipsahtaa niin että vanki pystyykin soittamaan sellaiseen numeroon niin sanotun mutkapuhelun, jossa hän pääsee puhumaan sellaisen henkilön kanssa, jonka käräjätuomari on katsonut, että se kuuluu tähän yhteydenpito rajoitusten piiriin.”

Haastateltava ehdottaa, että tiukemmat yhteydenpitorajoitukset voivat olla perusteena sijoittaa tutkintavangit varmuusosastoille, joissa valvonta on helpompaa. Hän korostaa, että varmuusosastoilla puhelinkeskustelut tallennetaan, mikä voisi parantaa valvontaa ja estää kiertämisen yhteydenpitorajoituksia näin toteuttaen tutkintavankeuden tarkoituksen. Tämä voi auttaa vähentämään esitutkinnan häiriöitä ja tarjoamaan poliisille paremmat mahdollisuudet tutkinnan suorittamiseen taaten rikokseen syyllistyneelle rikosvastuuseen kuuluvan oikeudenmukaisen tuomion.

”Sen takia pitäisi miettiä, että voisiko tiukat yhteydenpito rajoitukset, tiettyissä vakavissa rikoskokonaisuuksissa, olla peruste, että tutkintavangin voi määrätä tuonne varmuusosastolle, jossa tän yhteydenpidon seuranta on huomattavasti helpompaa?”

”Me romutetaan aika paljon sitä poliisin suorittamaa esitutkintaa ja tarjotaan näille tutkintavangeille siihen mahdollisuus. Varmuusosastolla koen, että kun jokainen puhelun edellytys on, että se tallennetaan, niin tuota, siinä saattaisi olla sellainen asia, jota lainsäätäjä olisi syytä miettiä.”

5.5 Varmuusosastosijoittamisen vaikutukset

Kaikista haastatteluista nousee esiin varmuusosastosijoittamisen potentiaali parantaa vankilan turvallisuutta niin vankien kuin henkilökunnankin osalta. Useissa haastatteluissa nostetaan myös yhteiskunnan turvaaminen ehkäisemällä ja estämällä vankilassa tai vankilasta käsin tapahtuvaa rikollisuutta. Teemaan liittyviä näkökulmia haastatteluista nousi vankilan yleinen turvallisuus, rikollisen toiminnan ehkäisy ja työntekijöiden työhyvinvointi.

Haastateltava nosti esiin näkökulman, jossa varmuusosastosijoittaminen voisi toimia pelotteena ehkäisten rikollista toimintaa. Tämä viittaa siihen, että pelko varmuusosastolle sijoittamisesta voisi toimia tehokkaana keinona vähentää tutkintavankien mahdollisesti haitallista käyttäytymistä ja rikollista toimintaa vankilassa.

”Saataisiin ainakin sitä kautta ehkä myös vangeille semmoinen tietyn tyyppinen pelotevaikutus, mikä sitten saattaisi itsessään jo ennalta estää sitten sitä toimintaa.”

Haastatellut näkevät tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen keinona vähentää levottomuutta ja väkivaltatilanteita vankilassa. Heidän mukaansa tämä voi johtaa myös muiden vankien turvallisuuden ja hyvinvoinnin paranemiseen samalla taaten turvallisen ja rauhallisen ympäristön tutkintavangeille, jossa he voivat käydä läpi oikeudenkäyntiprosessia ilman häiriöitä tai vaikutusyrityksiä muiden vankien taholta.

”Ei me oikeestaan voida mitään muuta, kun seurata sivusta sitä ja olla tietosia et niin on tapahtunut.”

Haastateltava näkee tutkintavankien sijoittamisen mahdollisuuden tehokkaana keinona parantaa vankilan yleistä turvallisuutta. Tämä voi vähentää rikollista toimintaa vankilan sisällä ja estää esimerkiksi huumekaupan johtamista vankilasta käsin. Varmuusosaston erityistoimet voivat estää vankien mahdollisuuden jatkaa rikollista toimintaa vankilan sisällä, koska valvonta on tiukempaa ja ulottuu puheluihin. Useissa haastatteluissa todetaan, että toimenpiteillä, kuten varmuusosastoilla, voidaan parantaa vankilaturvallisuutta. Tämä voi vähentää vankien aiheuttamia ongelmia ja väkivaltatilanteita sekä ehkäistä esimerkiksi huumausainekaupan aiheuttamien velkasuhteiden sekä velanperimisten ongelmia. Vähentyneet levottomuudet ja turvallisuusriskeistä johtuvat tilanteet voivat vähentää henkilökunnan kuormitusta ja stressiä.

”Varmasti tulee vankilaturvallisuus muuttumaan parempaan suuntaan ja sitä kautta kaikkien muidenkin. Mä uskon, että ehdottomasti sillä olisi positiivista vaikutusta, niin vankien kuin vankilan ja henkilökunnankin turvallisuuden näkökulmasta.”

Haastateltu kertoo, että tällaiset toimenpiteet voivat suojata sekä muita vankeja että vankilan henkilökuntaa. Esimerkiksi estämällä huumausaineiden valmistelua tai muuta vastaavaa toimintaa, vankilan turvallisuustaso voi nousta, mikä voi vähentää sekä vankien välistä väkivaltaa että henkilökunnan altistumista turvallisuusriskille.

”Voidaan, suojata tiettenkin vankeja, mutta myös sitten ihan tällaista yleistä etua, jos niin voi ajatella.”

Useassa haastattelussa nousi esiin työturvallisuuden sekä työssä jaksamisen paraneminen. Varmuusosastosijoittamisen mahdollisuuden katsotaan olevan keino parantaa vankilan turvallisuutta. Haastateltava korostaa, että vankilan turvallisuusriskien ja levottomuuden parempi hallinta voi vaikuttaa myönteisesti työntekijöiden työturvallisuuteen ja työssäjaksamiseen. Haastateltava tunnistaa väkivallan uhan kuormittavan työntekijöitä ja lisäävän stressiä. Haastateltava korostaa, että turvallinen ja hallittu työympäristö on olennaista työntekijöiden hyvinvoinnille ja työssä jaksamiselle vankiloissa.

”Vankimäärä on koko ajan lisääntynyt ja tuntuu ettei vankilat riitä, niin mitä enemmän ihmisiä on pistetty ahtaisiin tiloihin niin häiriö käyttäytyminen lisääntyy. Sit vaaditaan enempi sitä tilaa missä pystytään rauhoittamaan se tilanne.”

Haastateltava korostaa, että levottomuus ja väkivaltatilanteet voivat lisätä henkistä ja fyysistä kuormitusta työntekijöille, jotka joutuvat kohtaamaan näitä tilanteita päivittäin. Tämä voi vaikuttaa negatiivisesti työssä suoriutumiseen ja yleiseen hyvinvointiin. Haastateltava kuvailee psyykkisesti varuillaan olemisen ja jatkuvan altistumisen väkivaltaisille tilanteille voivan lisätä työntekijöiden stressiä ja uupumusta.

”Mitä enemmän me joudutaan päivittäin olla väkivaltaisessa tilanteessa läsnä, niin sen raskaampi se on myös työssä jaksamisen näkökulmasta. Psyykkisesti varuillaan olo aiheuttaa sen, että se on myös kuormittavaa työntekijälle.”

Yksi haastateltavista näki turvallisuustasoa ja työturvallisuutta positiivisesti parantavan vaikutuksen lisäksi kääntöpuolen. Haastateltava tunnistaa varmuusosastolle sijoitettujen vankien haasteet ja tunnistaa, että heidän kanssaan työskenteleminen voi olla vaikeaa ja toisinaan jopa epämiellyttävää. Hän tuo esiin väkivallan uhan, joka voi olla jatkuvasti läsnä tällaisilla osastoilla, mikä tekee työstä raskaampaa ja vaikuttaa työntekijöiden jaksamiseen ja viihtyvyyteen. Vaikka varmuusosastot voivat olla äärimmäisen raskaita paikkoja työskennellä, haastateltava näkee silti niiden olevan parempi vaihtoehto kuin haastavien vankien sijoittaminen normaaleille osastoille. Tämä johtuu siitä, että varmuusosastojen olemassaolo nostaa yleistä turvallisuustasoa laitoksessa ja parantaa työturvallisuutta. Vaikka haastavien vankien kanssa työskentely voi olla vaikeaa, se on silti parempi vaihtoehto kuin mahdollinen lisääntynyt turvallisuusriski normaaleilla osastoilla.

Haastateltava siis tasapainoilee tunnistamalla varmuusosastojen työskentelyyn liittyvät haasteet samalla kun hän tunnustaa niiden tärkeyden yleisen turvallisuuden kannalta. Vaikka työ varmuusosastoilla voi olla raskasta ja vaativaa, se nähdään silti välttämättömänä turvallisuuden varmistamiseksi laitoksessa.

”Kun miettii että millaisia vankeja meillä yleensä varmuus osastoilla asuu, niin heidän kanssa ei usein ole kovinkaan mukava työskennellä. Se väkivallan uhka on jatkuvasti läsnä joidenkin vankien kohdalla ja se tekee sitten tietenkin äärimmäisen raskaan, että siinä mielessä näen siinä kyllä niitä kääntöpuolia.”

5.6 Hallituksen esitys lakimuutoksesta koskien tutkintavankien varmuusosastosijoittamista

Haastateltu kertoo, että vuoden 2019–2020 vartijoihin kohdistettujen hyökkäysten jälkeen perustettiin uudistamistyöryhmä, joka pyrki etsimään ratkaisua esiin tulleeseen ongelmaan. Haastateltu korostaa, että yhtenä Rikosseuraamuslaitoksen prioriteettina on ollut tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen mahdollistaminen tulevaisuudessa. Haastattelusta nousee esiin tehostetun valvonnan osastot, eli Teva osastot, jotka perustettiin vankilaturvallisuutta vaarantaville vangeille vuonna 2022. Tehostetun valvonnan osastoilla pyritään estämään vankila-aikaista järjestäytyntä rikollisuutta. (Rikosseuraamuslaitos 2022c.) Haastattelussa kerrotaan myös, että näihin aikoihin perustettiin toinen varmuusosasto Turun vankilaan.

”Vuonna 2021 käynnistyi tutkintavankeuslain uudistamistyöryhmä, tämä oli Riisen prioriteetteja, esitettiin, että jatkossa tutkintavanki olisi mahdollista sijoittaa varmuusosastolle ja kaiken aikaa turvallisuuskehitystyötä on tehty, on perustettu muun muassa Teva, tehostetun valvonnan osastot, vankeusvangeille ja toinen varmuusosasto vankeusvangeille sinne Turun vankilaan.”

Haastatteluiden aikana selvisi, että lakiuudistusta on suunniteltu ja hallitus on jättämässä Eduskunnalle esityksen varmuusosastosijoittamisen mahdollistamisesta tutkintavangeille. Tämä on kirjattu myös nykyisen hallituksen ohjelmaan kohtaan 10.2 Suomalaista oikeusvaltiota ja demokratiaa vahvistetaan. Haastateltu kertoo, että nykyinen hallitus on jättämässä Eduskunnalle esityksen syyskuussa 2024 viikolla 36.

”Lisäksi tämä asia sai vahvistusta vielä Petteri Orpon hallitusohjelmassa, missä on kirjattu tää samainen asia, että se varmistaa, näin ajattelen, tän lakimuutoksen läpimenoa myös eduskunnassa. Hallituksen esityshän ollaan jättämässä viikolla 36, että asia on varsin ajankohtainen tällä hetkellä.”

Hallituksen esitykseen on kirjattu uudistus sijoittelun mahdollistaviin perusteluihin. Uuden muotoilun myötä on kiinnitetty erityistä huomiota siihen, että sijoittaminen olisi mahdollista mikäli se on välttämätöntä tutkintavangin rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseksi

vankilasta käsin. Siinä missä aiemmin vaadittiin perusteltu syy epäillä, uusi muotoilu korostaa enemmän toiminnan välttämättömyyttä rikollisen toiminnan estämiseksi.

”Meillä pitää olla perusteltu syy epäillä tällä hetkellä, mutta nyt uusi muotoilu tässä hallituksen esityksessä on Rikosseuraamuslaitoksen näkökulmasta parempi eli voidaan sijoittaa varmuusosastolle, jos on välttämätöntä sen estämiseksi, että hän jatkaa rikollista toimintaa.”

Haastateltu korostaa lisäresurssien tarvetta tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen perustamiseksi sekä sen toiminnan takaamiseksi. Keskustelu Oikeusministeriön sekä Rikosseuraamuslaitoksen välillä osoittaa tiivistä viranomaisyhteistyötä eri tahojen välillä. Lisäresurssien saaminen näyttäisi haastattelun perusteella olevan keskeinen edellytys varmuusosaston perustamiselle ja sen toiminnan onnistumiselle.

”Tätä keskustelua käydään kaiken aikaa Oikeusministeriön kanssa ja nyt tähän hallituksen esitykseen mitä ollaan jättämässä, on tehty selvitys, kuinka paljon lisäresursseja tarvittaisiin, jotta se tutkintavankien varmuusosasto saataisiin perustettua ja pyörimään, että toivon mukaan sitten nää resurssit meille sitten osoitetaan.”

Haastattelun pääteema pyörii turvallisuuden ympärillä ja siinä korostetaan kokonaisvaltaisesti työturvallisuuden merkitystä osana vankilaturvallisuutta, työssäjaksamista sekä työhyvinvointia.

”Kyse kuitenkin on turvallisuudesta, työturvallisuudesta, vankien turvallisuudesta ja tietysti laajemmin yhteiskunnankin turvallisuudesta.”

Varmuosasto mahdollistaisi haastateltavan mukaan turvallisemman työpaikan henkilökunnalle, koska jo esiin nousseet haastavat henkilöt voitaisiin sijoittaa varmempiin tiloihin. Haastattelusta korostuu myös yhteiskunnan turvaaminen siten, että vankilastakäsin johdettua rikollisuutta voitaisiin ehkäistä sekä estää herkemmin.

6 Johtopäätökset

Tässä luvussa esitellään tutkimustulosten pohjalta luotuja johtopäätöksiä. Johtopäätöksissä voidaan todeta, että tutkimuskysymyksiin on onnistuttu vastaamaan kattavasti tutkimustulosten perusteella. Tutkimuskysymykset olivat: 1. Minkälainen on tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen nykytilanne ja millaisia tarpeita tai mahdollisuuksia siihen liittyy? 2. Minkälaisia vaikutuksia tutkintavankien varmuusosastosijoittamisella voisi olla?

Tutkimustulokset osoittavat, että tutkintavankien pitkät odotusajat oikeudenkäynteihin voivat aiheuttaa ristiriitoja heidän sijoittamisessaan normaaleille vankiosastoille. Lisäksi korostetaan tarvetta yhtenäisille toimintamalleille tutkintavankien ja vankeusvankien kohdalla, jotta varmuusosastosijoittaminen voisi tapahtua tehokkaasti ja oikeudenmukaisesti, vastaavanlaisesti kuin vuonna 2004, kun pohdittiin yhdenvertaista ja oikeudenmukaista toimintaa kurinpitorangeistusten kohdalla. (HE 263/2004.) Näitä johtopäätöksiä tukee hallitusohjelmaan kirjattu kohta siitä, että varmuusosastointia koskevaa lainsäädäntöä tullaan uudistamaan, jotta se mahdollistaa tehokkaan rikosentorjunnan sekä tutkintavankien sijoittamisen varmuusosastolle. (Valtioneuvosto 2023, 190-191.)

Opinnäytetyön tulokset osoittavat selkeän tarpeen tutkintavankien varmuusosastosijoittamiselle. Tarve nousee esiin kaikissa tehdyissä haastatteluissa. Haastatteluissa nousee esiin konkreettisia tilanteita, joissa varmuusosastosijoittamiselle olisi ollut vahvoja perusteita. Esimerkiksi tapaus, jossa tutkintavanki syyllistyy henkirikokseen vankilassa. Tällaiset tapaukset osoittavat suuren turvallisuusriskin niin muille vangeille kuin henkilökunnallekin. Myös järjestäytyneen rikollisryhmän kohdistamat hyökkäykset vartijoita kohtaan tukee varmuusosastosijoittamisen tarvetta. Puolen vuoden aikana kahdeksan vangin vartijaa joutui hyökkäysten uhreiksi. (Härkönen 2019.) Tällainen kohdistettu hyökkäys tapahtui myös tutkintavankilana toimivassa Jokelan vankilassa vuonna 2019, jossa vanki kohdisti voimakasta väkivaltaa henkilökuntaa kohtaan viskoen muun muassa biljardipalloja kohti vartijoita. (Paasonen 2021, 35.)

Työpaikkaväkivallalla, joka voi ilmetä monin eri tavoin kuten sanallisena uhkana, fyysisenä väkivaltana, kiusaamisena tai ahdisteluna, on merkittävä vaikutus työntekijöiden hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Vankilassa työskentelevät ovat erityisen alttiita työpaikkaväkivallalle, kuten tutkimukset ovat osoittaneet. (Rantaeskola ym. 2014, 10.) Esimerkiksi Paasonen ym. (2023) tutkimus paljasti, että jopa 56 % vankilan henkilökunnasta oli kokenut henkistä väkivaltaa ja 8 % fyysistä väkivaltaa edeltäneen 24 kuukauden aikana (Paasonen ym. 2023). Näiden tutkimusten sekä haastattelun tulosten valossa teemme johtopäätöksen, jonka mukaan varmuusosastosijoittaminen on olennainen toimenpide vankiloiden työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelemiseksi. Työpaikkaväkivaltaan varautuminen ja sen ehkäisy ovat keskeisiä osia työnantajan vastuuta työturvallisuuden varmistamisessa ja varmuusosastot voivat tarjota lisäsuojaa riskialttiissa tilanteissa. Lisäksi on tärkeää, että työntekijöille tarjotaan asianmukaista jälkihoitoa ja

tukea esimerkiksi työterveyden kautta, mikäli he joutuvat kohtaamaan työssään väkivaltaa tai sen uhkaa. (Sundell 2014, 134-136.) Väkivallan uhka luo työpaikoille psyykkisesti kuormittavan vaikutuksen, joka voi aiheuttaa myös stressiä työntekijöille. Varmuosaston kehittäminen voi parantaa henkilökunnan turvallisuuden tunnetta ja antaa heille paremmat työskentelymahdollisuudet. Kun vankien häiriökäyttäytyminen pystytään hallitsemaan tehokkaammin erillisellä osastolla, se voi vähentää työntekijöiden kokemaa stressiä ja epävarmuutta. Levottomuuden ja turvallisuusriskien hallinta vankilassa voi suoraan vaikuttaa työssä jaksamiseen ja työturvallisuuteen. Kun vankilan ilmapiiri on rauhallisempi ja turvallisempi, työntekijöiden ei tarvitse olla jatkuvasti varuillaan ja psyykkisesti kuormittuneena. Stressaavat tilanteet johtavat fyysisiin ja psyykkisiin muutoksiin väistämättä. Työskentely väkivaltaisissa tilanteissa päivittäin voi olla erittäin kuormittavaa henkilökunnalle. Psyykkisesti varuillaan oleminen ja jatkuva valmius väkivallan kohtaamiseen voivat aiheuttaa stressiä sekä fysiologisia vaikutuksia. (Rantaeskola ym. 2014, 165-168.)

Jo vuonna 2014 on siis oikeusministeriön laatiman lausuntotiivistelmän muodossa ollut Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintayksikön esille nostama ehdotus siitä, että lakimuutoksella mahdollistettaisiin tutkintavankien sijoittaminen varmuusosastoille (Myllyniemi 2014, 46). Tämä keskustelu ei ole saanut selvästikään tuulta siipiensä alle, sillä vuoden 2024 kevääseen mennessä ei tutkintavankeuslakiin olla saatu pykälää sijoittamisen mahdollisuudesta. Johtopäätöksenä tämä osoittaa, että keskustelu aiheesta ei ole edennyt ja lakimuutosta ei ole toteutettu, mikä saattaa viitata siihen, että työnantajat tai lainsäätäjät eivät ole reagoineet tarpeeksi tehokkaasti tai napakasti tähän ongelmaan ottaen huomioon jo opinnäytetyössä ilmi tulleet vartijoihin kohdistetut järjestelmälliset hyökkäykset vuonna 2019. Työturvallisuuslaki (738/2002) määrittelee selkeät vaatimukset työolosuhteiden turvallisuudelle. Sen mukaan työnantajan on järjestelmällisesti selvítettävä ja tunnistettava työssä, työajoissa, työtilassa, muussa työympäristössä ja työolosuhteissa aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät. (Työturvallisuuslaki 2 luku 10 §.) Tämä viittaa siihen, että työnantajalla on velvollisuus varmistaa työntekijöidensä turvallisuus ja terveys, ja tarvittaessa tehdä tarvittavia muutoksia työolosuhteisiin (Työturvallisuuslaki 738/2002). Viittaukset työturvallisuuslakiin vahvistavat ja korostavat sitä, etteivät edellä mainitut vaatimukset työolosuhteiden turvallisuudelle toteudu tällä hetkellä tutkintavankiloissa eikä tarvittavia muutoksia olla tehty työntekijöiden turvallisuuden parantamiseksi.

Opinnäytetyön tutkimuksen perusteella voidaan päätellä, että nykyinen lainsäädäntö tarjoaa erillään pitämisen tutkintavankeuslain 13 luvun 5 §:n mukaisesti lähes jyrkemman toimenpiteen verrattuna varmuusosastosijoittamiseen. Erillään pitäminen estää vankien välisen kommunikation kokonaan, kun taas varmuusosastoilla vangilla on mahdollisuus osallistua esimerkiksi ulkoiluun toisen vangin kanssa samanaikaisesti. (HE 263/2004.) Merkittävin ero näiden toimenpiteiden välillä onkin yhteydenpito vankilan ulkopuolelle. Erillään pitäminen on oikeastaan nykyisen lainsäädännön mahdollistama ainoa keino estää tutkintavankien rikollista toimintaa ja vakavia

turvallisuusriskejä vankilassa. Vaikka se on tehokas keino vähentää vankilan järjestyksen häiriöitä, se saattaa samalla aiheuttaa sosiaalista eristäytymistä ja vaikuttaa vankien psyykkiseen hyvinvointiin negatiivisesti. Sosiaaliset suhteet ovat perustavanlaatuisen tarpeellisia. (Korkeila 2020.) Tästä voidaan päätellä, että lainsäädännön tarkistaminen ja uudistaminen tutkintavankien sijoittamisen osalta voisi tarjota mahdollisuuden löytää tasapaino turvallisuuden ja lain suomien mahdollisuuksia välillä. Varmuusosastosijoittaminen voi tarjota vaihtoehtoisen lähestymistavan, joka mahdollistaa vankien sosiaalisen kanssakäymisen säilyttämisen samalla, kun turvataan vankilan järjestys ja turvallisuus.

Myös naisten varmuusosastosijoittamisen tarve nostetaan esiin muutamassa haastattelussa. Ei ole poissuljettua ajatella naisten jatkavan rikollista toimintaa vankilassa tai vankilasta käsin. Tutkimusten mukaan naisten yleisin rikos vuonna 2021 oli väkivaltarikos (43 %) ja kolmanneksi yleisin huumausainerikos (16 %) (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2021).

Tutkintavankien varmuusosastosijoittamisella voitaisiin turvata merkittävästi esitutkintaa koska tutkintavangin soittamat puhelut voitaisiin tallentaa ja kuunnella. Tämä mahdollistaisi esitutkintaviranomaisille työrauhan ja täten voitaisiin varmistua siitä, että rikokseen syyllistynyt henkilö ei pystyisi vaikuttamaan oman tuomionsa lopputulokseen esimerkiksi tuhoamalla todistusaineistoa. Tavanomaisesti rikoksen sotkemisvaara vähenee tutkinnan loppua kohden, mutta törkeiden rikosten kohdalla se voi jatkua tuomionkäsittelyn loppuun asti (Juntunen & Kurtti & Leikas 2015, 14-15). Paasonen vuonna 2021 tekemässä arvioinnissa on myös otettu kantaa tutkintavankien varmuusosastolle sijoittamisen mahdollisuuden tarpeeseen rikollisen toiminnan estämiseksi vankilassa olo aikana, mutta myös monimutkaisten rikosprosessien näkökulmasta (Paasonen 2021, 52). Monimutkaisissa rikoskokonaisuuksissa sekä prosesseissa yhteydenpidon rajoitusten täydellinen toteutuminen on ensisijaisen tärkeää oikeuden toteutumisen kannalta. Haastatteluissa tuli myös ilmi poliisin mahdollisen osallistumisen tutkintavankien sijoittamisesta varmuusosastolle tutkinnan turvaamisen akuuteissa tapauksissa. Esimerkkinä annettiin muun muassa varmuusosaston yhteydenpitörajoitusten rakenteellisen hyötykäytön tutkintavankien erillään pitämiseksi vaikkapa kiinniottojen ja etsintäkuulutusten aikana. Tarvetta koettiin vahvasti tutkintavankien sijoittamisesta varmuusosastolle myös vankilaturvallisuuden kohdalla erityisesti väkivaltaisten vankien kohdalla.

Opinnäytetyön tutkimustuloksia tarkastellessa kriminologisesta näkökulmasta, erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden kontekstissa on ymmärrettävä vankien hierarkia sekä sosiaaliset suhteet, jotka vaikuttavat vankien käyttäytymiseen ja rikollisen toiminnan jatkumiseen vankilassa. Vankilassa hierarkian pohjalla ovat seksuaalirikolliset ja huipulta löytyvät väkivalta- ja jengirikolliset. (Laine 2014, 149.) Tutkimuksessamme haastatellut nostivat esiin tilanteita, joissa järjestäytyneeseen rikollisryhmiin kuuluvat henkilöt johtaisivat rikollisuutta, kuten huumausainerikollisuutta, vankilasta käsin samalla heikentäen merkittävästi vankilaturvallisuutta. Vankilaturvallisuus on heikentynyt järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuuluvien vankien nousseen

määrän vuoksi. Mitä enemmän vankiloissa on järjestäytyneen rikollisuuden edustajia, sitä enemmän on ilmentyneitä ongelmia. (Paasonen, ym. 2023, 10.)

Mikäli tutkintavankeuslaissa olisi pykälä, jolla mahdollistettaisiin sijoittaminen varmuusosastolle, se voisi ehkäistä rikosten jatkamista vankilasta käsin koska sijoitus voisi toimia pelotteena. Yleispreventio eli yleisestäävä vaikutus on kriminologinen termi, jolla tarkoitetaan pelotevaikutusta. Pelotevaikutuksen tavoitteena on esimerkin avulla ehkäistä ja vähentää rikollista toimintaa vaikuttamalla ihmisten käyttäytymiseen ja päätöksen tekoon. (Laine 2014, 281-285.) Teorioiden ja esimerkkitaustusten valossa voidaan päätellä, että tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen tarve korostuu erityisesti tilanteissa, joissa yksilön itsekontrolli on heikko ja ympäristö ei tarjoa riittävää kontrollia tai kannustimia rikollisen käytöksen ehkäisyyn. Heikolla itsekontrollilla varustettujen henkilöiden luonteeseen kuuluu välitön ärsykeisiin vastaaminen. (Laine 2014, 121.) Kun tutkintavanki syyllistyy rikokseen vankilassa, esimerkiksi jopa henkiriikokseen, tämä osoittaa selkeää turvallisuusriskiä sekä muille vangeille että vankilan henkilökunnalle. Tällaisissa tapauksissa varmuusosastosijoittaminen voi olla välttämätön toimenpide, joka tarjoaa lisäkontrollia ja turvallisuutta sekä estää vastaavanlaisten tilanteiden toistumisen tulevaisuudessa.

Jengejä on pohdittu kriminologian kautta jo kauan ja ne nähdään edelleen suurimpana uhkana esimerkiksi vankiloissa sekä koko yhteiskunnassa. (Laine 2014, 140.) Paasonen ym. (2023, 10) kertovat, että vankiloiden turvallisuutta viime vuosina ovat heikentäneet järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuuluvien sekä katujengeihin kuuluvien vankien määrän nousu. On myös ennustettu, että huumerikollisuus siirtyy yhä enenevässä määrin vankilasta käsin johdetuksi (Paasonen ym. 2023, 10). Toisaalta samaan aikaan haastattelumateriaalia käsitellessä kävi ilmi, että hallitukselle ollaan jättämässä tänä vuonna esitys, joka mahdollistaisi tutkintavankien sijoittamisen varmuusosastolle. Kyseinen esitys on selvitys, jossa pyritään saamaan lisää resursseja Rikosseuraamuslaitoksen käyttöön, jotta tutkintavankien varmuusosasto saataisiin perustettua ja että hallitukselle jätettävään esitykseen olisi kirjattu uudistus, joka mahdollistaisi vangin sijoittamisen varmuusosastolle, jos se on välttämätöntä rikollisen toiminnan estämiseksi. Näemme selkeän korrelaation niin sanotun ongelman ja siihen ajatellun ratkaisun välillä Rikosseuraamuslaitoksessa. Jengirikollisuus, katujengien rooli alakulttuurissa ja yhä nuorempien ajautuminen rikollisuuden eri muotojen pariin ajaa yhteiskuntamme siihen tilanteeseen, että jotain on tehtävä. Tutkintavankien varmuusosastolle sijoittamisen mahdollistamisella pystyttäisiin tarjoamaan vankiloissa työskenteleville virkamiehille yksi työkalu lisää vuodelta vaativammaksi muuttuvan vankimassan kontrolloimiseen. Jari-Pekka Holopaisen tekemässä selvityksessä (2021) ilmaistaan, että jokaiseen tutkintavankilaan tulisi mahdollisuuksien mukaan perustaa osasto järjestäytyneen rikollisryhmään kuuluville tutkintavangeille, jotteivat he pyri vaikuttamaan muihin vankeihin. (Holopainen 2021, 91-92.) Niin kuin eräs tutkimuksemme osallistunut henkilö sanoi: *”Kyse kuitenkin on turvallisuudesta, työturvallisuudesta, vankien turvallisuudesta ja tietysti laajemmin yhteiskunnankin turvallisuudesta.”*

Aasinsiltana edellisen kappaleen päättävästä sitaatista seuraavan johtopäätöksen pariin, jossa tutkintavankien sijoittamista varmuusosastolle tarkastellaan Rikosseuraamuslaitoksen asettamien strategisten tavoitteiden valossa. Rikosseuraamuslaitos on asettanut merkittäviä strategisia tavoitteita seuraavalle kolmelle vuodelle toimiessaan osana yhteiskuntamme palvelujärjestelmää. Olemme käsitelleet strategisia tavoitteita kappaleessa 2.1 Rikosseuraamuslaitos. Haastatteluilla kerätystä aineistosta ilmenee, että tutkintavankien varmuusosasto sijoittamisen mahdollisuudella voisi haastatteluihin osallistuneiden ammattilaisten näkökulmasta olla merkittäviä Rikosseuraamuslaitoksen strategisia tavoitteita tukevia vaikutuksia. Haastattelujen tuloksista ilmenee, että poikkeuksetta jokaisen virkamiehen mielestä tutkintavankien varmuusosasto sijoittamisen mahdollisuudella olisi potentiaalia parantaa vankiloiden turvallisuutta niin vankien kuin henkilökunnankin näkökulmasta. Voidaan siis tutkimuksemme tulosten perusteella päätellä, että tutkintavankien varmuusosaston perustaminen ja sijoittamisen mahdollistamisen olisi osoitus siitä, että Rikosseuraamuslaitos on työturvallisuuden etusijalle laittava sekä turvallisuutta toimintansa perustana pitävä työpaikka aivan, kuten strategiaan tavoitteisiin on kirjattu. Yhtenä isona teemana varmuusosastosta puhuttaessa on myös sen vaikutukset ja tarkoitus vankilasta käsin suoritettavan rikollisen toiminnan estämiseen, joka on myös yksi Rikosseuraamuslaitoksen vuosille 2024-2027 asettama tavoite (Rikosseuraamuslaitos 2024a). Varmuusosaston lainmukainen tarkoitus on itsessään olla yksi työkalu puuttua ja kitkeä vankeusaikana tapahtuvaa rikollista toimintaa, joka haastatteluiden valossa olisi tärkeä ulottaa lainmukaiseksi keinoksi ennalta ehkäistä tai katkaista myös tutkintavangin vankeusaikana suorittamaa rikollista toimintaa. Haastatteluiden pohjalta voidaan siis tehdä tulkinta, että tutkintavankien varmuusosasto sijoittamisen mahdollisuus voisi tukea Rikosseuraamuslaitoksen vuosille 2024-2027 asettamia strategisia tavoitteita ollen yksi keino edistää vankien ja henkilökunnan turvallisuutta sekä toimia yhtenä mahdollisena työkaluna tutkintavankeuden aikana vankilasta käsin suoritettavan rikollisen toiminnan estämisessä.

Tutkintavankeuden ja varmuusosaston sijoittamisen eroissa saattaa piillä tiettyjä lain niin kutsuttuja porsaanreikiä, jotka vangit saattavat hyödyntää taktisesti. Tutkintavangit ovat historiallisesti olleet eri asemassa kuin vankeusvangit, erityisesti kurinpitotoimenpiteiden suhteen. Ennen vuotta 2006 tutkintavankia ei voitu kurinpidollisesti rangaista, vuonna 1974 rangaistus vesi- ja leipä-rangaistus sekä kova makuusija poistettiin kurinpitosäädöksistä. (HE 263/2004.) Kun tutkintavankia ei voitu aikaisemmin määrätä kurinpitorangeistuksiin, se saattoi muodostaa tietynlaisen ”oikeussuojan” tietyissä tilanteissa, kun vankeusvangit syyttivät teoistaan tutkintavankeja. Verratessa tätä tilannetta varmuusosastoon, on mahdollista, että vangit saattavat tietoisesti pyrkiä hyödyntämään tällaisia eroja laissa käyttäen tietoisesti rikollisten toiminnan jatkamiseen tutkintavankeja. Erityisesti mieleen tulee hyvin organisoitu rikollisjärjestö, joka tutkimuksemme mukaan on vahvasti mukana esimerkiksi vankilasta käsin johdetussa huumausainerikollisuudessa. Varmuusosastosijoittamista tutkintavankien kohdalla tapahtuu ainakin Pohjoismaista Norjassa (HE 10/1998vp, 15), tämä korostaa tarvetta tarkastella Suomen

tutkintavankeuslakia, jotta tällaisia edellä mainittuja porsaanreikiä voitaisiin poistaa, kun se on mahdollista muuallakin.

7 Pohdinta

Opinnäytetyön aihe tuli yhdessä opinnäytetyön tekijöiden kanssa epävirallisesti päätettyä alkuvuodesta 2023. Aihe pysyi pääpiirteittäin muuttumattomana aina ensimmäiseen konkreettiseen vaiheeseen opinnäytetyöprosessissa, joka oli aiheanalyysin tekeminen. Olimme omilla työpaikoillamme Jokelan- ja Riihimäen vankiloissa ottaneet aihetta esille työyhteisöissämme ja palaute aiheesta oli positiivista ja tutkimustyötämme pidettiin tärkeänä. Olimme osittamme myös tehneet harkintaa konkreettisesti tutkittavan aiheemme kanssa. Aihe on pyörinyt nimenomaisesti juuri Jokelan- ja Riihimäen vankiloissa omassa työssämme, joten tutkimus oli hyvin läheinen aihe.

Mielessämme oli aluksi pohdintaa haastatteluiden toteutusmallista. Haastattelimme webropol-kyselyn kautta ja lähettäisimme sähköpostilla Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstölle, vai tekisimmekö täsmällisiä haastatteluja aiheeseen liittyen. Päädyimme jälkimmäiseen tapaan, joka mahdollistaisi paremman tavan lähteä tutkimaan aihetta henkilöiden kanssa, jotka työskentelevät tutkintavankien kanssa tai varmuusosastolle sijoitettujen kanssa sekä tekevät varmuusosastosijoituksiin liittyviä päätöksiä. Tämä oli kuitenkin paljon mielenkiintoisempi tapa lähestyä aihetta ja antaisi mahdollisuuden lisäkysymyksille haastatteluvaiheessa. Lisäkysymykset nousivatkin yhdeksi tärkeimmistä resursseista hankkia tietoa tutkittavaan aiheeseemme liittyen tarjoten paljon lisätietoja, selvennöksiä sekä näkökulmia aiheeseen, jota emme olleet mahdollisesti huomioineet haastattelulomaketta tehdessämme. Näin jälkikäteen ajateltuna, verkkokysely olisi antanut paljon suppeammat näkökulmat aiheeseen. Verkkokyselyt on myös helppo hukuttaa sähköpostiin, jolloin kyselyt jäisivät todennäköisesti vastaamatta tai unohtuivat kokonaan jo alkutekijöissä.

Suoritimme haastatteluita Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten kanssa saadaksemme syvempää ymmärrystä nykyisestä varmuusosastosijoittelun käytännöistä ja mahdollisista kehittämistarpeista. Aikataulumme opinnäytetyössä oli asetettu tarkoituksella kunnianhimoiseksi. Halusimme opinnäytetyön mahdollisimman nopeasti valmiiksi ja mahdollisimman hyvin tehtynä ennen kesäkuuta. Eniten aikataulullista stressiä aiheutti juuri haastatteluiden sopiminen, niiden litterointi ja muu purkaminen. Haastattelut saatiin sovittua kuitenkin ongelmitta ja ne suoritettiin yhtä haastattelukertaa lukuun ottamatta etäyhteyksillä. Aluksi ajattelimme toteuttaa haastattelut paikan päällä. Tulimme kuitenkin huomanneeksi etäyhteyksien välityksellä tehtyjen haastattelujen sopimisen olevan paljon helpompaa aikataulullisten ja logististen asioiden kannalta. Haastattelut saatiin myös tehokkaasti litteroitua etäyhteyksien avulla käytettyjen

ohjelmien avulla, joten etäyhteydet vain tehostivat työmme etenemistä. Haastattelut toteutettiin maaliskuuhun 2024 aikana ja ne toteutuivat onnekkaimmalla aikataulussa.

Haastatteluihin osallistuimme pääsääntöisesti kaikki. Neljän ihmisen verkkotapaamista ei kuitenkaan aina onnistuttu toteuttamaan koko porukalla, muttei tämä haitannut prosessin kokonaisuutta. Haastatteluiden litteroinnista päävastuun otti Eemeli Shemeikka. Prosessin aikana ilmeni, että kännykällä nauhoitettujen haastatteluiden litterointi tekstimuotoon oli erittäin työlästä. Mikäli kaikki haastattelut olisi äänitetty, olisi työn määrä litteroinnissa kasvanut erittäin paljon. Ida Valkosen tekemän haastatteluiden vastausten yhtenäinen värikoodaaminen nopeutti myös prosessia pitkällä juoksulla. Hyvin tehdyn pohjatyon päälle saimme rakentaa hyvää tutkimustyötä. Haastattelulupien ja aikataulujen sopimisten odotteluiden aikana saimme tilaisuuden täydennellä teoreettista viitekehystä ja hioa muitakin opinnäytetyön kokonaisuuksia, joihin osallistuimme kaikki.

Haastatteluiden suorittamisen ohella päädyimme valitsemaan aineistomme analysointimenetelmäksi teemoittelun, johon Eemeli Shemeikka perehtyi seikkaperäisesti tutustumalla laadullisen tutkimuksen kirjallisuuteen. Kirjallisuudesta löysimme vinkkejä aineiston käsittelyyn, joita Ida Valkonen hyödynsi muun muassa koodatessaan haastatteluista saatua aineistoa. Varsinainen tulosten kirjaaminen oli Mika Korhosen ja Ida Valkosen vastuulla, joka toteutui jopa luultua helpommin teemoittelulle ominaiseen sitaattikokoelman muotoon. Johtopäätös sekä pohdinta-osioiden laatimiseen osallistuimme kaikki, tuoden jokainen omia havaintojamme esiin. Työkuorma koko opinnäytetyöprosessin aikana jakautui laatijoiden kesken niin hyvin kuin se vain on mahdollista kolmen tutkijan kesken.

Mielestämme tutkimuksemme oli erittäin onnistunut. Saimme tutkimuskysymyksiimme vastaukset ja paljon muutakin. Positiivisesti olimme yllättyneitä, miten helposti haastattelemamme virkamiehet suostuivat haastatteluihimme. Tämä osoittaa mielestämme tutkimuksemme olevan tärkeä, merkityksellinen sekä ajankohtainen. Saimme haastatteluihimme merkittäviä aiheen ympärillä työskenteleviä virkamiehiä, jotka toivat tutkittavaan aiheeseemme enemmän lisäarvoa kuin aluksi osasimme kuvitella. Kahdeksan haastateltavan pieni määrä osoittautui laadun kannalta valtavaksi kokonaisuudeksi. Rikosseuraamuslaitoksesta löytyy raudanlujaa osaamista ja tietotaitoa. Selkeästi aihe oli sellainen, josta riitti sanottavaa ja tutkimuksen aiheen tarve oli ilmeinen. On selvää, että alan ammattilaisten osaamisen ja kokemusten hyödyntäminen tutkimuksemme korostaa Rikosseuraamuslaitoksen arvokasta yhteistyötä ja halua kehittyä. Aiheen tarpeen tunnistaminen tuntui tutkimusta tehdessä merkitykselliseltä sekä motivoivalta ottaen huomioon myös yhteiskunnalliset seikat.

Saimme sisällytettyä tutkimuksemme molemmat Suomen varmuusosastoja sisältävät vankilat sekä suuria tutkintavankiloita. Laadukkaan tutkimuksen kannalta on tärkeää, että tunnistamme myös mahdolliset aukot. Vaikka pyrimme saamaan monipuolisen otoksen varmuusosastoista

sekä tutkintavankeja sisältävistä aiheista, on mahdollista, että jotkin näkökulmat jäivät ali-edustetuiksi. Voimme pohtia olisiko esimerkiksi useampi haastateltava tai erilainen haastattelupohja luonut meille toisenlaisia vastauksia tai näkökulmia aiheeseen. Lisäksi haastatteluissa saatujen tietojen luotettavuuteen saattaa vaikuttaa vastaajien subjektiivisuus ja oma kokemus, mutta toisaalta se oli osin tarkoituskin, sillä haastateltavat ovat tekemisissä päivittäin tutkittavan aiheen kanssa.

Prosessi itsessään oli kaikille meistä valtava oppimiskokemus. Olimme aikaisemmin kaikki osalltamme tehneet opinnäytetyöt rikosseuraamusalan perustutkinnolla, mutta kukaan meistä ei ollut ennen tehnyt ammattikorkeakoulutasoista opinnäytetyötä. Kokonaisuudessaan opinnäytetyön tekeminen on tarjonnut meille paljon enemmän kuin pelkän teoreettisen tiedon tutkittavaan aiheeseemme. Haastattelut opettivat konkreettista tiedonhankintaa, joihin pitää osata ennalta varautua, mutta myös joustaa, soveltaa ja mennä haastatteluiden mukana saadaksemme mahdollisimman hyödyttävää tietoa tarkoituseriemme mukaisesti. Toinen merkittävä huomio on ollut, miten prosessin aikana kohtaamamme haasteet vaikkapa aikataulujen kanssa ovatkin vain edistäneet oppimistamme. Tiimityöskentelyssä on väistämättä erilaisia näkemyksiä sekä tulkintoja. Näiden tehokas ratkaiseminen on vaatinut avointa kommunikointia ja kompromissien tekemistä, joita prosessin ajan saimme hyvin toteutettua. Tällaiset tilanteet ovat kuitenkin myös tarjonneet meille mahdollisuuden oppia kokonaisuuksien hallintaa, ongelmanratkaisua, vuorovaikutustaitoja ja tiimityöskentelyn tehokkaita strategioita.

Pidimme kaikki siitä, miten tutkittava aiheemme koettiin tärkeäksi rikosseuraamusalalla ja miten valtava tarve tutkittavalla aiheellamme oli. Tutkimus on ollut kokonaisvaltainen oppimiskokemus, jossa olemme kehittäneet sekä asiantuntemustamme aiheesta että taitojamme tiimityössä toimimisessa. Tämä kokemus tulee varmasti hyödyttämään meitä tulevaisuudessa ehkä vielä akateemisissa maailmoissa, kuin totta kai myös työelämämme konteksteissa.

Vaikka tutkimuksemme tarjoaa hyödyllistä tietoa Suomen lainsäädännössä- sekä vankeinhoidossa olevasta kehittämisestä sen nykytilassa, on selvää, että tutkimuksemme esiintulleisiin tarpeisiin ja kehittämistoimenpiteisiin tarvitaan merkittävien tahojen suuria liikkeitä näiden saavuttamiseksi. Lakeja ei noin vain muuteta ja käytäntöjä sekä toimintamalleja on vankiloissakin pohdittava tarkkaan. Tutkimuksemme on vasta alkua havaitsemillemme tuloksille ja aihe tarvitsee jatkuvaa kehitystä, sekä tutkimusta edistääkseen mahdollisuutta, että turvallisempia käytäntöjä tutkintavankien varmuusosastosijoittelussa vankilatyön ja rikostutkinnan kannalta.

7.1 Jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyöstämme voisi jatkotutkia moniakin asioita, mutta haluamme työssämme nostaa esiin kaksi tärkeää jatkotutkimusaihetta. 1. Varmuusosastosijoittamisen vaikutus esitutinnan turvaamiseen ja rikosten estämiseen ja 2. Vankilaturvallisuuden ja resurssien optimointi varmuusosastosijoittamisen avulla.

Varmuusosastosijoittamisen vaikutusta esitutinnan turvaamiseen ja rikosten estämiseen liittyvässä tutkimuksessa voitaisiin selvittää yhteistyöviranomaisten kanssa sitä, kuinka paljon varmuusosastosijoitusten avulla on voitu estää esitutkintojen sotkeentumisia. Yhteistyönä toteutettu tutkimus mahdollistaisi luotettavan ja kattavan datan keräämisen ja analysoinnin. Tämä auttaisi arvioimaan varmuusosastosijoittamisen todellista vaikutusta esitutinnan turvaamiseen ja rikosten estämiseen. Tärkeää olisi esimerkiksi kerätä tietoa tilanteista, joissa varmuusosastosijoittamista on käytetty tutkintavankien kohdalla. Tämä sisältäisi tietoja siitä, millaisia rikoksia on yritetty estää tai paljastaa varmuusosastoilla ja miten nämä tapaukset liittyvät esitutkintaan. Olisi myös tarpeen arvioida, kuinka tehokkaasti varmuusosastosijoittaminen on estänyt esitutinnan sotkeentumisia. Voisiko esimerkiksi joissain tapauksissa yhteydenpitorajoitusten turvaaminen olla yksi peruste sijoittaa tutkintavanki varmuusosastolle sellaisissa tilanteissa, joissa olisi todennäköinen syy epäillä vangin rikkovan yhteydenpitorajoituksia? Tätä varten olisi tutkittava esimerkkejä tapauksista, joissa varmuusosastosijoitus on ehkäissyt vankien väärinkäytöksiä, kuten todisteiden hävittämistä tai uhkailua. Tällöin voitaisiin vertailla näitä tapauksia vastaaviin tilanteisiin perinteisissä vankiloissa. Kaikki nämä esitutkintaa edistävät toimet, joita varmuusosastoinnilla voitaisiin parantaa, voisivat taata oikeudenmukaisen tuomion rikolliselle tekemästään rikoksesta.

Vankilaturvallisuuden ja resurssien optimointi varmuusosastosijoittamisen avulla- tutkimuksessa voitaisiin ensin arvioida nykyisen vankilaturvallisuuden haasteita ja resurssien käyttöä perinteisissä vankiloissa. Tämän jälkeen voitaisiin tutkia, miten varmuusosastosijoittaminen voisi vähentää turvallisuusriskejä vankiloissa esimerkiksi estämällä väkivaltaisia tilanteita, huumeiden käyttöä ja niihin liittyviä lieveilmiöitä sekä esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden henkilöiden aiheuttamia konflikteja. Resurssit puhuttivat monia haastateltuja, joten niiden oikeanlainen käyttö olisi ehdottoman tärkeää luodessa turvallista ja houkuttelevaa työpaikkaa tai työnantajaa. Tämä aihe olisi tärkeä koska se yhdistäisi sekä vankilaturvallisuuden, että resurssien hallinnan näkökulmat, mikä voi johtaa tehokkaampiin ja taloudellisesti kestävämpiin ratkaisuihin Rikosseuraamuslaitoksessa. Lisäksi tutkimuksen avulla voitaisiin selvittää vankiloiden ongelmatilanteita, parantaa vankiloiden toimintaa sekä luoda turvallisempi ympäristö niin vangeille kuin henkilökunnallekin.

Lähteet

Painetut lähteet

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki: Tammi.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Tampere: Yliopistopaino.

Laine, M. 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Acta Poenologica 1/2014. 2. painos. Helsinki: Tietosanoma.

Rantaeskola S., Hyyti, J., Kauppila, J., & Koskelainen, M. 2014. Haastavat asiakastilanteet -väkivalta työssä. Helsinki: Talentum.

Sundell, L. 2014. Työkaverina pelko - väkivaltariskien ennakointi ja hallinta. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. 2. painos. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 1. painos. Helsinki: Tutkimuseettinen lautakunta.

Sähköiset lähteet

All European Academies. 2023. The European Code of Conduct for Research Integrity - Revised Edition 2023. ALLEA Communications. Viitattu 15.2.2024.

Eskola, J & Suoranta, J. 2015. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

EOAK/2330/2023. Tarkastus: Riihimäen vankila 25.4.2023. Päivämäärä 20.10.2023. Viitattu 13.3.2024. <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/2330/2023>

Euroopan Ihmisoikeussopimus 63/1999. Viitattu 1.3.2024. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063/19990063_2

Fängelselag 2010:610. Regeringskansliet. Viitattu 13.2.2024. <https://beta.rkrattsba-ser.gov.se/sfs/item?bet=2010%3A610&tab=forfattningstext>

Günther, K., Hasanen, K., & Juhila, K. 2024. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 29.1.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulokinta/>

HE 10/1998 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain, tutkintavankeudesta annetun lain, pakkokeinolain ja kansanterveyslain muuttamisesta. Viitattu 14.2.2024. <https://www.edilex.fi/he/fi19980010.pdf>

HE 263/2004. Hallituksen esitys Eduskunnalle vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa ja tutkintavankeuden toimeenpanoa koskevaksi lainsäädännöksi. Viitattu 14.2.2024. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2004/20040263>

Holopainen, J. (2021) Selvitys Rikosseuraamuslaitoksen kyvystä vastata järjestäytyneen rikollisuuden aiheuttamiin haasteisiin. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita-sarja. 3/2021. Viitattu 13.2.2024. [https://www.rikosseuraamus.fi/material/collecti-
ons/20210510163527/7QCW6DgVd/2021-03_Selvitys_Risen_kyvysta_vastata_jarjestayty-
neen_rikollisuuden_aiheuttamiin_haasteisiin_web.pdf](https://www.rikosseuraamus.fi/material/collecti-
ons/20210510163527/7QCW6DgVd/2021-03_Selvitys_Risen_kyvysta_vastata_jarjestayty-
neen_rikollisuuden_aiheuttamiin_haasteisiin_web.pdf)

Häkteslag 2010:611. Viitattu 13.2.2024. [https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-la-
gar/dokument/svensk-forfattningssamling/hakteslag-2010611_sfs-2010-611/](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-la-
gar/dokument/svensk-forfattningssamling/hakteslag-2010611_sfs-2010-611/)

Härkönen, R. 2019. Kahdeksan vanginvartijan kimppuun hyökätty puolen vuoden sisällä- viranomaiset epäilevät pahoinpitelyjä liivijengin vastaisuksi. Turun Sanomat. Päivämäärä: 12.12.2019. Viitattu 14.2.2024. <https://www.ts.fi/uutiset/4797234>

Ilta-Sanomat. 2019. Näin seksuaalirikollisille usein käy Suomen vankiloissa- ovat vankien hierarkiassa pohjalla, 20.1.2019. Viitattu 14.2.2024. [https://www.is.fi/kotimaa/art-
2000005970526.html](https://www.is.fi/kotimaa/art-
2000005970526.html)

Juntunen, H., Kurtti, A., & Leikas, M. 2015. Oikeudenkäynti pakkokeinoasioissa käsittelijän opas. Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laatuhankkeen julkaisuja. Laatutyöryhmän 11/2015 raportti pakkokeinoasioiden työprosessien yhtenäistämiseksi ja kehittämiseksi. Viitattu 15.2.2024. [https://oikeus.fi/material/collections/20210121102216/7NWNr3Xdx/Laatu-
hanke_Pakkokeinot_Kasittelijan_opas.pdf](https://oikeus.fi/material/collections/20210121102216/7NWNr3Xdx/Laatu-
hanke_Pakkokeinot_Kasittelijan_opas.pdf)

KK 595/2022 vp. Kirjallinen kysymys tutkintavankien valvonnasta. Kansanedustajan kirjalliset kysymykset. Päivämäärä 22.11.2022. Viitattu 17.2.2024. [https://www.edus-
kunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/KK_595+2022.aspx](https://www.edus-
kunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/KK_595+2022.aspx)

Korkeila, J. 2020. Sosiaalinen vuorovaikutus edistää aivojen ja mielen terveyttä koko elämän ajan. Konsensus 2020 aivot ja mieli. Lääkärikirja Duodecim. 3.3.2020. Viitattu 29.4.2024. [https://www.duodecim.fi/2020/03/03/sosiaalinen-vuorovaikutus-edistaa-aivojen-ja-mielen-
terveytta-koko-elaman-ajan/](https://www.duodecim.fi/2020/03/03/sosiaalinen-vuorovaikutus-edistaa-aivojen-ja-mielen-
terveytta-koko-elaman-ajan/)

Kriminalvården. 2018. 123 Frågor. Läs vanliga och ovanliga frågor från allmänheten och våra svar. Vilken är din fråga? Viitattu 13.2.2024. https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/123-fragor/?mtm_campaign=puff-startsida&mtm_kwd=123-fragor

Lipasti, L. 2019. Rikoksen uusintatietojen seuranta tärkeää - joka toinen viime vuonna tuomittu oli uusija, Tilastokeskuksen asiantuntijablogi, Viitattu 27.1.2024
<https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/rikoksen-uusintatietojen-seuranta-tarkeaa-joka-toinen-viime-vuonna-tuomittu-oli-uusija/>

Myllyniemi, E. 2014. Vankeus- ja tutkintavankeuslakien muuttaminen. Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön julkaisu 9/2014. Mietintöjä ja lausuntoja. Päivämäärä: 29.3.2014. Viitattu 11.1.2024. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-354-2>

Oikeusministeriö. 2004. Hallituksen esitysten laatimishjeet. Oikeusministeriön julkaisu 2004:4. Helsinki: Edita Prima Oy. Viitattu 1.2.2024. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165042/Paaministeri-Petteri-Orpon-hallituksen-ohjelma-20062023.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Paasonen, J. 2021. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoinen arviointi. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2021. Päivämäärä: 11.5.2021. Viitattu 10.2.2024. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20210510163048/7QCVnaVHV/2021-2_Risen_turvallisuuden_ja_valvontatyon_ulkoinen_arviointi.pdf

Paasonen, J. 2023. Rangaistusaikaisen rikollisuuden ehkäiseminen ja vankilaturvallisuuden kehittäminen Suomessa. Blogi. 27.2.2023. Viitattu 5.2.2024. <https://jyripaasonen.fi/tag/vankilaturvallisuus/>

Paasonen, J., & Vainio, J. 2022. Vankilaturvallisuus ja -väkivalta - vankilan henkilöstön kokema fyysinen ja henkinen väkivalta. Kriminologia, 2(1), 39-59. Viitattu 15.2.2024. <https://doi.org/10.54332/krim.110816>

Paasonen, J., Vainio, J., & Luomala, M. 2023. Miten kehittää vankilaturvallisuutta ja vankien kuntoutusta? Vankien kuntoutumismahdollisuuksien ja oikeusturvan parantaminen vankilaturvallisuutta kehittämällä sekä rangaistusaikaista rikollisuutta ehkäisemällä-hankkeen loppuraportti. Vaasan yliopiston raportteja 38. Vaasan yliopisto, Julkisoikeus. Viitattu 15.2.2024. <https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/15298/978-952-395-070-2.pdf?sequence=6&isAllowed=y>

Pakkokeinolaki 22.7.2011/806. Viitattu 17.2.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110806>

Puusa, A & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.

Rikksentorjunta.fi. Henkirikokset. Viitattu 10.4.2024. <https://rikksentorjunta.fi/henkirikokset>

Rikksentorjunta.fi. Työpaikkaväkivalta. Viitattu 2.4.2024. <https://rikksentorjunta.fi/tyopaikkavakivalta>

Rikkseseuraamuslaitoksen tilastoja 2021. Rikkseseuraamuslaitos. Viitattu 2.4.2024. https://www.rikkseseuraamus.fi/material/collections/20220614144512/7a0qfFI1R/RISE_Tilastollinen_vuosikirja_2021_FI.pdf

Rikkseseuraamuslaitos. 2021a. Työmme vankiloissa. Päivämäärä 19.9.2023. Viitattu 11.1.2024 [Työmme vankiloissa - Rikkseseuraamuslaitos](#)

Rikkseseuraamuslaitos. 2022a. Organisaatiouudistus. Viitattu 19.1.2024. <https://www.rikkseseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/hankeet/organisaatiouudistus.html>

Rikkseseuraamuslaitos. 2022b. Tutkimusluvut tieteellisiin tutkimuksiin ja hankkeisiin. Viitattu 20.1.2024. <https://www.rikkseseuraamus.fi/fi/index/rikkseseuraamuslaitos/tilastot/tutkimusluvut.html>

Rikkseseuraamuslaitos. 2022c. Vankilaturvallisuutta parannetaan perustamalla tehostetusti valvottuja osastoja neljään vankilaan. Viitattu 18.4.2024. <https://www.rikkseseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2022/vankilaturvallisuuttaparannetaanperustamalla-tehostetusti-valvottuja-osastoja-neljään-vankilaan.html>

Rikkseseuraamuslaitos. 2023a. Tehtävämme. Viitattu 10.4.2024. <https://www.rikkseseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset.html#>

Rikkseseuraamuslaitos. 2023b. Organisaatio. Viitattu 18.1.2024. <https://rikkseseuraamus.fi/fi/index/rikkseseuraamuslaitos/organisaatio.html#>

Rikkseseuraamuslaitos. 2023c. Riihimäen vankila. Viitattu 19.1.2024. <https://www.rikkseseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/riihimaenvankila.html>

Rikkseseuraamuslaitos. 2023d. Jokelan vankila. Viitattu 22.1.2024. <https://www.rikkseseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/jokelanvankila.html>

Rikkseseuraamuslaitos. 2023e. Vankeusrangaistuksen odottaminen tutkintavankilassa. Päivämäärä 30.11.2023. Viitattu 11.1.2024. [Vankeusrangaistuksen odottaminen tutkintavankilassa - Rikkseseuraamuslaitos](#)

Rikosseuraamuslaitos. 2024a. Arvot ja strategia. Viitattu 19.1.2024. <https://rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html#>

Rikosseuraamuslaitos. 2024b. Työjärjestys. Viitattu 19.1.2024. https://rikosseuraamus.fi/material/sites/rise_ja_rskk_yhteiset/dokumentit/8eu9vclvy/Rikosseuraamuslaitoksen_työjärjestys_1.1.2024.pdf

Rikoksentorjuntaneuvosto. Teorioita rikollisuuden syistä. Viitattu 27.1.2024 <https://rikoksentorjunta.fi/teorioita-rikollisuuden-syista>

Rikoslaki 19.12.1889/39. Viitattu 19.2.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Sarajärvi, A & Tuomi, J. 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi: Uudistettu laitos. E-kirja. Helsinki: Tammi.

Sisäministeriö. 2021. Maalittamista käsittelevä yhteenveto on julkaistu. Tiedote 12.4.2021. Viitattu 25.1.2024. <https://intermin.fi/-/maalittamista-kasitteleva-yhteenveto-on-julkaistu>

STT. 2022. Vantaan vankilan lisärakennuksen peruskivi muurattiin juhlallisissa merkeissä. Viitattu 22.1.2024. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/69957645/vantaan-vankilan-lisarakennuksen-peruskivi-muurattiin-juhlallisissa-merkeissa?publisherId=2090>

Tietosuoja-valtuutetun toimisto. tieteellinen tutkimus ja tietosuoja. Viitattu 24.1.2024 <https://tietosuoja.fi/tieteellinen-tutkimus>

Tutkintavankeuslaki 23.9.2005/768. Viitattu 20.1.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050768>

Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738. Viitattu 19.2.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738#L2P10>

Valtioneuvosto 2023. Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma. 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja. Viitattu 18.4.2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>

Vankeuslaki 23.9.2005/767. Viitattu 20.1.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Vepsäläinen. J. 2023. Vankien vankeusaikainen rikollisuus. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Maisterintutkielma. Viitattu 20.1.2024. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/cf615b14-dede-4ff2-8580-ac203d253ecc/content>

Julkaisemattomat lähteet

Halvari, M. 2024. Apulaisjohtajan haastattelu. Riihimäen vankila. Riihimäki. 7.2.2024.

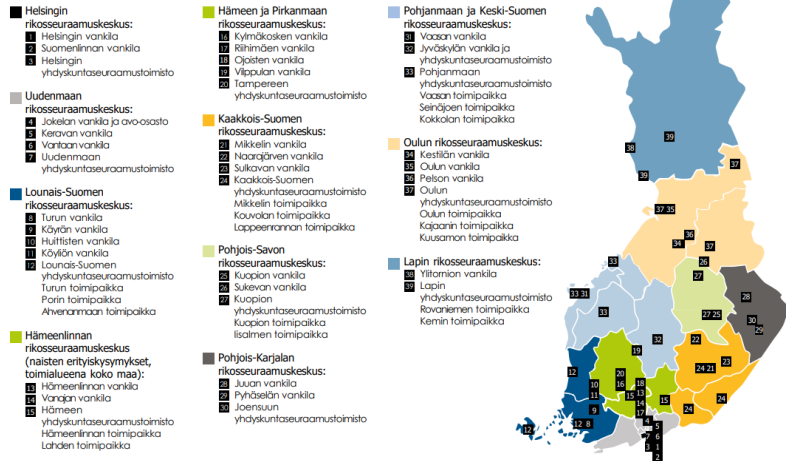
Kärnä, M. 2024. Rikosseuraamusesimiehen haastattelu. Jokelan vankila. Jokela. 8.2.2024.

Kuvat

Kuva 1: Rikosseuraamuskeskukset ja yksiköt	59
--	----

Kuva 1: Rikosseuraamuskeskukset ja yksiköt

Rikosseuraamuskeskukset ja yksiköt

Liitteet

Liite 1: Johdanto haastatteluun	61
Liite 2: Haastattelulomake	62
Liite 3: Esimerkki yksikönpäällikölle lähetetystä haastattelupyynnöstä	63
Liite 4: Esimerkki haastattelupyynnöstä (lähetetty haastateltavalle)	64

Liite 1: Johdanto haastatteluun

Tutkintavankien varmuusosastosijoitus- Tarve ja mahdollisuus

Teemahaastattelun tarkoituksena on selvittää Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehien ajatuksia tutkintavangeille suunnattujen varmuusosastojen tarpeellisuudesta nykyisellä työskentelykentällämme.

Varmuusosastolla tarkoitetaan muusta vankilasta eristettyä osastoa. Vankeuslain 5 luvun 5 § mukaisesti varmuusosastolle sijoitetun vangin oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin on tarpeen ja hänen terveydentilaansa on seurattava tarkasti (Vankeuslaki 5 luku 5 §). Varmuusosasto sijoituksen taustalla on tavoite estää rikollisen toiminnan jatkaminen vankilassa (Paasonen 2021, 50). Vankeuslain 12 luvun 8 § mukaisesti varmuusosastolle sijoitetun vangin kaikki puhelut voidaan kuunnella sekä tallentaa, se on puhelimen käytön ehto. Varmuusosaston vangin kirjeet sekä muu posti saadaan myös lukea, pois suljettuna kirjeenvaihto valvontaviranomaisten sekä asiamiehen kanssa (Vankeuslaki 12 luku 8 §).

Varmuusosastolle sijoittamisen edellytykset

Vanki voidaan sijoittaa varmuusosastolle, jos on perusteltua syytä epäillä, että vanki:

1. *syöllistyy tekijänä tai osallisena rikoslain 50 luvun 1, 2 tai 4 §:ssä tarkoitettuun rikokseen;*
 - a. *Valmistaa tai yrittää valmistaa huumausainetta taikka viljelee tai yrittää viljellä kokapensasta, kat-kasvia tai Psilosybe-sieniä*
 - b. *Viljelee tai yrittää viljellä oopiumunikkoa, hamppua tai meskaliinia sisältäviä kaktuskasveja käytettäväksi huumausaineena tai sen raaka-aineena taikka käytettäväksi huumausaineen valmistuksessa tai tuotannossa*
 - c. *Myy, välittää, toiselle luovuttaa tai muulla tavoin levittää tai yrittää levittää huumausainetta*
2. *syöllistyy muuhun rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus olisi vähintään 4 vuotta vankeutta;*
3. *karkaa tai yrittää karata; tai*
4. *yritetään vapauttaa.*

Vanki voidaan sijoittaa varmuusosastolle myös, jos hän on vakavasti vaarantanut vankilan turvallisuutta tai jos sijoittaminen on perusteltua hänen oman turvallisuutensa takaamiseksi.

Liite 2: Haastattelulomake

Teema 1: Nykytilanne ja tarpeet

1. Minkälaisilla erilaisilla toimilla pyritään varmistamaan tutkintavankien turvallisuus nykyisessä järjestelmässä?
2. Mikä on nykyisen menettelytapa, jos tutkintavanki osoittaa voimakasta väkivaltaista käyttäytymistä tai jatkaa vankeusvangin kohdalla varmuusosastosijoitukseen johtavaa rikollista toimintaa vankilasta käsin?
 - a. Mitkä ovat vaihtoehdot vangin sijoittamiseksi ja miten vankilan virkamiehet voivat puuttua tilanteeseen?
3. Minkälaisena näette varmuusosastosijoittamisen tarpeen tutkintavankien kohdalla?
4. Millaisia tilanteita olette kohdannut, joissa tutkintavangin käyttäytyminen olisi voinut johtaa varmuusosastosijoitteluun, jos se olisi mahdollista?
5. Mikä on näkemyses siitä, tulisiko lakimuutoksen avulla mahdollistaa tutkintavankien sijoittaminen varmuusosastolle? Perustelee

Teema 2: Tulevaisuuden näkymät

6. Miten uskotte tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen vaikuttavan vankilaturvallisuuteen tulevaisuudessa, mikäli sellainen on mahdollista?
7. Minkälaisia tekijöitä tulisi ottaa huomioon varmuusosastosijoittamisessa, mikäli tutkintavankeuslakiin saataisiin pykälä sijoittamisen mahdollistamisesta?
8. Minkälaisia hyötyjä ja haittoja tutkintavankien varmuusosastosijoittamisesta voisi olla?

Teema 3: Eettiset ja käytännön näkökulmat

9. Miten tutkintavankien varmuusosastosijoittaminen voisi vaikuttaa esitutkintaan ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin?
10. Minkälaisia käytännön haasteita tutkintavankien varmuusosastosijoittamiseen voisi liittyä?

Liite 3: Esimerkki yksikönpäällikölle lähetetystä haastattelupyynnöstä

Hei,

Pyytäisimme opiskelijaryhmämme toimesta lupaa haastatella yksikönne henkilökuntaa opinnäytetyötämme varten. Opinnäytetyömme aiheena on tutkia tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen tarvetta sekä mahdollisuuksia. Teemahaastattelun tarkoituksena on selvittää Rikosseuraamuslaitoksen alaisuudessa työskentelevien virkamiesten ajatuksia tutkintavankien varmuusosastosijoittamisen mahdollisuuden tarpeellisuudesta nykyisellä työskentelykentällämme.

Haastatteluja on tarkoitus suorittaa Jokelan-, Riihimäen-, Vantaan-, ja Turun vankiloissa. Haastattelut olisi tarkoitus suorittaa etäyhteyksin teams-palvelua apuna käyttäen.

Opinnäytetyötä teemme osana Laurean rikosseuraamusalan sosionomi- tutkintoa. Opparia kanssani tekee Ida Valkonen ja Mika Korhonen.

Olisittehan yhteydessä meikäläiseen päin mahdollisimman pian asiaan liittyen, kiitos!

Parhain terveisin,
Shemeikka Eemeli

Liite 4: Esimerkki haastattelupyynnöstä (lähetetty haastateltavalle)

Hei,

Olemme Laurean Rikosseuraamusalan sosionomi opiskelijoita ja teemme opinnäytetyötä, jonka aiheena on tutkia tutkintavankien varmuusosastosiirtamisen tarvetta sekä mahdollisuuksia. Teemahaastattelun tarkoituksena on selvittää Rikosseuraamuslaitoksen alaisuudessa työskentelevien virkamiesten ajatuksia tutkintavankien varmuusosastosiirtamisen mahdollisuuden tarpeellisuudesta nykyisellä työskentelykentällämme.

Haastatteluja suoritetaan tällä hetkellä Jokelan, Riihimäen ja Vantaan vankiloissa sekä lupaa olemme pyytäneet Turun vankilan henkilökunnan haastatteluihin.

Opinnäytetyötä kanssani tekevät Ida Valkonen sekä Mika Korhonen.

Nyt kun olemme saaneet Vantaan vankilan yksikön päälliköltä luvan haastatella yksikkönne henkilökuntaa, mielellämme haastattelisimme sinuakin opinnäytetyötämme varten. Haastattelu voidaan järjestää teams- kokouksena joustavalla aikataululla.

Olisittehan yhteydessä meikäläiseen päin mahdollisimman pian asiaan liittyen, kiitos!

Ystävällisin terveisin
Eemeli Shemeikka